

מאורות השבת

שע"י המכון התורני ירושלים

פקודי - תשפ"ה | גליון 157 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

לרפואתו השלימה והמהירה של אביהם ורועם של ישראל, ראש גולת אריאל, הוד מעבש"ת מרן האדמו"ר מויז'ניץ, הרה"צ ר' ישראל בן לאה אסתר הגר שליט"א. יה"ר שהש"ת ישלח לו רפואה שלימה והחלמה מהירה בריאות איתנה והמשך הצלחה גדולה בעבודת הקודש ובתהגות עדת חסידיו לרבבותיהם לאיש"ט.

מן הפרשה

להערות והארות: 0527615936b@gmail.com
מתקבלות עבודות הקלדה ועימוד
במכון התורני רחוב האומן 27 ירושלים. טל: 0546371585

האיסור - חוסר יכולת

אכן מאחר שכעת לא ניתנה למשה רבינו רשות מפורשת להכנס אל תוך הענן, הרי שהדבר היה אסור עליו, וממילא נחשב הדבר כאילו לא יכול היה להכנס אל הקודש.

ואמנם כן מצינו בפסוק (דברים לא, ב) "וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן מֵאָה וָעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנִי הַיּוֹם, לֹא אוֹכַל עוֹד לְצֵאת וּלְבוֹא, וְה' אָמַר אֵלַי לֹא תֵעָבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה, וּלְכַאוֹרָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, הַכִּיצַד יוֹכַל מֹשֶׁה לְהַעֲבִיד עַל עַצְמוֹ כִּי אֵינוֹ יוֹכַל עוֹד לְצֵאת וּלְבוֹא בְּעוֹד בְּפִסּוֹק מְפֹרָשׁ לְהִפְךָ, וְכִפִּי שֵׁנָאמַר (דברים לו, ז) "וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וָעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמֹתוֹ, לֹא כָהֵתָה עֵינָיו וְלֹא נָס לַחֶה", הלא מדברי הפסוק עולה באופן ברור כי משה רבינו היה בעת פטירתו בשיא כוחותיו, ומדוע לא יוכל לצאת ולבוא לפני העדה?

ואכן, מסיבה זו פירש רש"י שם "לא אוכל עוד לצאת ולבוא", יכול שתששש כח? תלמוד לומר "לא כהתה עינו ולא נס לחה", אלא מהו "לא אוכל", איני רשאי, שניטלה ממני הרשות וניתנה ליהושע. הרי לנו שוב אותו יסוד האמור, כי במצב בו הקב"ה אוסר לעשות דבר מה, הרי שיש להתייחס לכך כאילו איננו יכולים בפועל לעשות זאת, שכן פשוט לא ניתן לעבור על דבריו יתברך!

ומכאן צריכים אנו ללמוד, שכאשר התורה אוסרת עלינו דברים מסויימים, עלינו לחוש כאילו הדבר בלתי אפשרי לחלוטין, בדיוק כפי שלא ניתן להכנס אל תוך האש או לאמבטיה ורותחת! לשם כך עלינו לעבוד עבודה עצמית עמוקה, עד שנגיע למדרגה בה נחוש כי מצות התורה הינה מוכרחת עד שממש לא ניתן לעבור עליה בשום פנים ואופן!

(מקדש הלוי - רבי יוסף צבי הלוי דינר זצ"ל)

אמרין דבשעת שחיטה סתמא לשמה קאי לשם מה שהוקדש, אבל בעשיית כלי מקדש דבעינן לשמה וכדאיתא ברמב"ם ותוספתא, שהכלי בשעת עשייתו לא נתייחד עדיין לשם מה שהוא, א"כ בעינן שיכוון לשמה בהדיא. ועוד יתכן דכיון דכתיב "ועשו לי מקדש" דמזה לפינן דבעינן עשייתן לשמן, וכתבו תוס"פ דג"ט דג"ט, דבגט לכו"ע אין ברירה דכיון וכתב לה לשמה שיהא מבורר לשמה עיי"ש, וא"כ גם בעשיית כלי משכן בעינן שיהא מבורר לשמה ולא מהני סתמא. ויש לעיין עוד בסוגיא דזבחים שם. (להורות נתן - רבי נתן געשטעטנר)

"וְלֹא יָכַל מֹשֶׁה לְבוֹא אֶל אוֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עַלְיוֹ הָעֶנָן וְכַבּוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן" (שמות מ, לה).
לכאורה כאשר אנו לומדים את דברי הפסוק, מתעוררת שאלה עצומה, הַכִּיצַד יתכן שמה רבינו לא יכול היה לבוא אל אוהל מועד בשל הענן ששכן עליו, הלא משה רבינו כבר נכנס פעם אל הענן, וכפי שנאמר בפסוק בעת תיאור מתן התורה בהר סיני (שמות כד, יח) "וַיֵּבֵא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֶנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אֲרָבָעִים יוֹם וָאַרְבָּעִים לַיְלָה". במה נשתנה הענן ההוא מהענן אשר שכן עתה על אוהל מועד ובגללו לא יכול היה משה רבינו לבוא אליו? אכן נראה ביאורו של דבר, על פי מה שפירש רש"י בשם חז"ל על הפסוק (דברים יב, ז) "לֹא תוֹכַל לֶאֱכַל בְּשַׁעֲרֵי מַעֲשֵׂר דִּגְנְךָ וְתִירֹשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבְכֹרֹת בְּקֶרֶךָ וּצְאֲנֶךָ וְכֹל נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרֹ וְנִדְבְּתֶיךָ וְתִרְוֹמַת יֶדְךָ", ופירש רש"י, "לא תוכל" - רבי יהושע בן קרחה אומר, יכול אתה אבל אינך רשאי, כיצא בו (יהושע טו, ג) "וְאֵת הַיְבוּסִי וַיִּשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֹא יָכֻלוּ בְנֵי יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם", יכולים היו אלא שאינך רשאי, לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת המכפלה הרי לנו מפורש עולה מתוך פירושו של רש"י, כי הביטוי "לא תוכל" אינו משקף תמיד חוסר יכולת פיזית, ולפעמים משמעותו הינה חוסר רשות, כלומר למרות שהדבר אפשרי באופן טכני הוא אינו אפשרי משום שאסור לעשותו.

מעתה תתבאר כוונת הכתוב כאן, כי בודאי, בכח קדושתו וטהרתו, ועל פי מדרגתו העצומה של משה רבינו היה אמנם באפשרותו להכנס אל אוהל מועד למרות ששכן עליו הענן, בדיוק כפי שהוא נכנס אל הענן ששכן על הר סיני בקבלת התורה.

"וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עֲשׂוּ בְגָדֵי שָׂדֶךְ לְשָׂרֵת בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (שמות לו, א).
פירש ב"אור החיים", שהיו אומרים בשעת המלאכה הרי אנו עושים דבר זה כאשר צוה ה' את משה, עכ"ד. וצריך ביאור שהצריכו דוקא לומר בפה, והלא בקדשים סגי בסתמא דלשמה קאי וכדאיתא בזבחים (ב, א). וי"ל דדוקא בקרבן שייך הך דסתמא לשמה קאי דסכין מושכתן למה שהן, הואיל שכבר נתקדשו מתחלה לשם קרבן זה עולה לשם עולה וחסאת לשם חטאת, וא"כ

מזקנים אתבונן

"אֵת הַמְּנַגֵּה הַטְּהוֹרָה אֵת נִרְתִּיךָ נִרְתַּת הַמַּעֲרָכָה וְאֵת כָּל כְּלִיךָ וְאֵת שְׁמֵן הַמָּאֹר" (שמות לו, ז).
מה שנקרא המנורה בלשון 'טהורה', נאמר דבר נפלא בגמ' מנחות (כט, א). א"ר יונתן מאי דכתיב "מנורה הטהורה" שירדו מעשיה ממקום טהרה, פירש רש"י, מן השמים הראו למשה מנורה ועשה כנגדה, ע"כ. היינו כיון שנראתה פעם בציוור טהרתה בשמים, כבר נקראת המנורה טהורה לעולמים.

ונתבונן בזה, מי שזכה בנערותו לראות עבודתם של צדיקים וגאוני הדור, ודאי ישאר מזה רושם לכל ימיו שמעשי עבודתו ישרה עליהם ציור ורוח טהרה ביתר שאת. והוא בכלל מש"כ "מְזַקְנִים אֶתְבוֹנָן" (תהלים קיט, ק). (בית אב - רבי אליקים שלינגר זצ"ל)

אין הפסק בעבודת ה'

"לְעֵינַי כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְסַעֲיָהֶם" (שמות מ, לה).
פירש רש"י, בכל מקום שהיו נוסעים הענן שוכן, במקום אשר יחנו שם מקום חנייתו ואף הוא קרוי מסע. נראה הביאור שאין הפסק בעבודת ה', ואין המנוחה מטרה לכשעצמה אלא הכנה היא לנסיעה, וכן ראוי לבן תורה לידע שאסור לו אף בימי בין הזמנים לבטל מזמנו, אלא ינוח כדי הצורך רק להכשיר את הנסיעה הלאה, וזהו למוד לדורות שת"ח אף בשעת מנוחה הם נוסעים ממדרגה למדרגה. וענן ה' יומם ואש לילה מצויים בבית ישראל לעולמים. (רבי משה שטרנבוך)

מן המדרש

מדרש רבה פקודי נא, ז (עם פי' המשולב)

"מִשְׁכַּן הָעֵדוּת", מִה הָעֵדוּת, זו תּוֹרָה שֶׁהֵם יִגְעִים בָּהּ. אָמַר הָאֱלֹהִים בְּזִכּוֹת, הַתּוֹרָה וּבְזִכּוֹת הַקְּרִבְנוֹת אָנִי מְצִיל אֶתְכֶם מִגִּיהֶנּוּם.

וְכֵן לְאַבְרָהָם אָבִינוּ הִרְאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתּוֹרָה וְהִגִּיהֶנּוּם וְהַקְּרִבְנוֹת וְהַגְּלוּיֹת, שֶׁנֶּאֱמָר "וְהִנֵּה תִנּוֹר עֹשֵׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה" (בראשית טו, ז), זו תּוֹרָה וְגִיהֶנּוּם, שֶׁנֶּאֱמָר "וְכָל הָעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלְּפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הַהָר עֹשֵׂן וְיִרְא הָעַם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרַחֵק" (שמות כ, טו). וְהַקְּרִבְנוֹת מִנִּין, דְּכָתִיב "עֲגָלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ וְתֹר וְגוֹזָל" (בראשית טו, ט). וְהַגְּלוּיֹת מִנִּין, שֶׁנֶּאֱמָר "אֵימָה" (שם פסוק יב), זו בְּכָל, שֶׁנֶּאֱמָר "אֵיִם וְנֹרָא הוּא מִמֶּנּוּ מְשַׁפְטוֹ וּשְׂאֵתוֹ יֵצֵא". "חֲשֻׁכָה" (שם), זו מְדִי, שֶׁהַחֲשִׁיכָה עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגִזְרוֹתֶיהָ. "גְּדוּלָה" (שם), זו יוֹן, שֶׁנֶּאֱמָר "וַיִּצְפִּיר הָעֵזִים הַגְּדִיל עַד מְאֹד וַכְּעֲצָמוּ נִשְׁבְּרָה הַקֶּרֶן הַגְּדוּלָה וַתִּעְלָנָה חֲזוֹת אַרְבַּע תַּחְתֶּיהָ לְאַרְבַּע רוֹחוֹת הַשָּׁמַיִם" (דניאל ח, ח). "נוֹפֶלֶת עָלָיו" (שם), זו אָדוּם, שֶׁנֶּאֱמָר "מִקּוֹל נִפְלֵם רַעְשָׁה הָאָרֶץ" (ירמיהו מט, כא).

אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּל יָמִים שִׁיְהִיו בְּנֵיךְ עֲסוּקִים בַּתּוֹרָה וּבַקְּרִבְנוֹת הֵם נִצְוִלִים מִן, אֲלֵא עֲתִידִין בְּנֵיךְ לְבַטֵּל הַקְּרִבְנוֹת, בְּמָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ שִׁישְׁתַּעֲבְדוּ בְּנֵיךְ בְּגִיהֶנּוּם אוֹ בְּגִלּוּיֹת. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפְאָה, אַבְרָהָם בָּרַר לוֹ הַגְּלוּיֹת, וּמִנִּין, שֶׁנֶּאֱמָר "אִם לֹא כִי צוּרָם מְכָרָם" (דברים לב, ל), זֶה אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמָר "הִבִּיטוּ אֶל צוּר חֲצֻבָתָם" (ישעיה נא, א). וְה' הַסְּגִירָם (דברים לב, ל), שֶׁהַסְּפִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אַחֲרָיו.

אָמַר רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַב אַחָא, וְזִקֵּן אַחַר בְּשֵׁם רַבִּי, עָמַד לוֹ אַבְרָהָם תָּמָה, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מַה שִׁיְבַרֵּר לוֹ,

וְכֵן אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, כָּל הַיָּמִים שִׁיְהִיו בְּנֵיךְ עֲסוּקִים בַּתּוֹרָה וּבַקְּרִבְנוֹת, הָרִי הֵם נִצְוִלִים מִן - מִהַגְּלוּיֹת וּמִהַגִּיהֶנּוּם, אֲלֵא תִרְדַּע שְׁעִתִּידִין בְּנֵיךְ לְבַטֵּל אֶת הַקְּרִבְנוֹת הַקְּרִבְנוֹת בַּעַת שִׁיְחַרְבּוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְאִזּוֹ יִהְיוּ נִידוּנִין אוֹ בְּשַׁעֲבוֹד מַלְכוּיֹת אוֹ בְּגִיהֶנּוּם בְּכַדִּי לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם, וְלִפְיֶכֶךְ אָנִי שׁוֹאֵל אוֹתְךָ, בְּמָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ [רוֹצֵה] שִׁישְׁתַּעֲבְדוּ אוֹ בְּנֵיךְ, בְּגִיהֶנּוּם אוֹ בְּגִלּוּיֹת. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפְאָה, אַבְרָהָם בָּרַר [בַּחַר] לוֹ אֶת הַגְּלוּיֹת-שִׁישְׁתַּעֲבְדוּ בְּנֵי תַחַת יַד הָאוֹמוֹת בְּגִלּוּת. וּמִנִּין שֶׁכַּךְ בָּחַר אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמָר עַל שַׁעֲבוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת הַמַּלְכוּיֹת "אִם לֹא כִי צוּרָם מְכָרָם וְה' הַסְּגִירָם" (דברים לב, ל), וְ"צוּרָם" זֶה אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמָר "הִבִּיטוּ אֶל צוּר חֲצֻבָתָם וְגו'". הִבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אָבִיכֶם, וּמִכָּאֵן שֶׁאַבְרָהָם בִּירַר לוֹ אֶת הַגְּלוּיֹת. וְנֶאֱמָר שֵׁם "וְה' הַסְּגִירָם", שֶׁהַסְּפִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אַחֲרָיו [אַחֲרֵי אַבְרָהָם] לְהַסְּגִיר אֶת יִשְׂרָאֵל לְמַלְכוּיֹת.

אָמַר רַב הוֹנָא בְּשֵׁם רַב אַחָא, וְזִקֵּן אַחַר אָמַר מִימְרָא זֶה בְּשֵׁם רַבִּי, עָמַד לוֹ אַבְרָהָם וְהָיָה תָּמָה, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מַה שִׁיְבַרֵּר לוֹ [לְבַנָּיו], הָאֵם גְּלוּיֹת אוֹ גִּיהֶנּוּם, עַד שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיְבַרֵּר לְבָנָיו אֶת הַגְּלוּיֹת. זֶה מַה שֶׁנֶּאֱמָר עַל יַדֵּי דוֹד בַּעֲנִין הַגְּלוּיֹת בַּתְּהִילִים

"מִשְׁכַּן הָעֵדוּת" (שמות לח, כא). הַמִּדְרָשׁ מְבִיא אֹפֶן נוֹסֵף לְדַרוֹשׁ אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה. מַה הִיא הַ"עֵדוּת", זו הַתּוֹרָה שֶׁהֵם [יִשְׂרָאֵל] יִגְעִים בָּהּ שֶׁהִיא נִקְרָאת "עֵדוּת", כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר "אֵלֶּה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים" (דברים ד, מה). וְנֶרְמַז כְּאֵן "מִשְׁכַּן הָעֵדוּת" שֶׁהִיא מִשְׁכַּן לְאֶרֶץ שְׁבוּ נִתּוּנָה הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר "וְאֵל הָאֶרֶץ תִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת" (שמות כה, כא). וְהָעֵדוּת שֶׁמְעִידָה הַתּוֹרָה הִיא שְׁבוּכּוֹת יִגְעֵתָם בְּהָ אֵינִים יוֹרְדִים לְגִיהֶנּוּם, וְכֵן אָמַר הָאֱלֹהִים, בְּזִכּוֹת הַתּוֹרָה הַנִּמְצָאת בְּמִשְׁכַּן וּשְׁיִשְׂרָאֵל יִגְעִים בָּהּ, וּבְזִכּוֹת הַקְּרִבְנוֹת הַקְּרִבִּים בְּמִשְׁכַּן, אָנִי מְצִיל אֶתְכֶם מִדִּינָהּ שֶׁל גִּיהֶנּוּם.

וְכֵן לְאַבְרָהָם אָבִינוּ הִרְאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבֵרִית בֵּין הַבְּתָרִים אַרְבַּעַה דְּבָרִים, וְאֵלוֹ הֵם: הַתּוֹרָה וְהִגִּיהֶנּוּם וְהַקְּרִבְנוֹת וְהַגְּלוּיֹת. וְכֵן אָמַר לוֹ, אִם יִשְׂרָאֵל יַעֲסֻקוּ בְּשָׁנִים [תּוֹרָה וְקְרִבְנוֹת] יִנְצְלוּ מִשָּׁנִים [גִּיהֶנּוּם וְגִלּוּיֹת]. וְכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר בְּבֵרִית בֵּין הַבְּתָרִים "וְהִנֵּה תִנּוֹר עֹשֵׂן וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה" (בראשית טו, ז), זו תּוֹרָה וְגִיהֶנּוּם, "עֹשֵׂן וְלִפִּיד אֵשׁ" זו הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר בְּשַׁעַת מִתֵּן תּוֹרָה "וְכָל הָעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלְּפִידִם וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הַהָר עֹשֵׂן וְיִרְא הָעַם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרַחֵק" (שמות כ, טו). וְ"תִנּוֹר" זֶה גִּיהֶנּוּם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר "כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בְּעַר כְּתוֹר" (מלאכי ג, ט), וְהַכּוּוֹנָה לְגִיהֶנּוּם הַנִּקְרָא "תִנּוֹר". וְהַקְּרִבְנוֹת מִנִּין שֶׁנֶּרְמַזוּ לְאַבְרָהָם בְּבֵרִית בֵּין הַבְּתָרִים, דְּכָתִיב "עֲגָלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאֵיל מְשֻׁלֶּשׁ וְתֹר וְגוֹזָל" (בראשית טו, ט) וְהֵם הַקְּרִבְנוֹת שֶׁנֶּרְמַזוּ לוֹ, הַבָּאִים מִמִּנֵּי בַהֲמוֹת וְעוֹפוֹת אֵלוֹ. וְהַגְּלוּיֹת מִנִּין שֶׁנֶּרְמַזוּ לְאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמָר "וְהִנֵּה אֵימָה חֲשֻׁכָה גְדֹלָה נִפְלֵת עָלָיו" (שם פסוק יב), וְנֶרְמַז בּוֹהַ כָּל הַדִּי גְלוּיֹת שֶׁגִּלוּ אֵלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל, בְּכָל, מְדִי, יוֹן, וְאָדוּם: "אֵימָה" זו גְלוּת בְּכָל שֶׁנֶּאֱמָר עֲלֵיהֶם "אֵיִם וְנֹרָא הוּא מִמֶּנּוּ מְשַׁפְטוֹ וּשְׂאֵתוֹ יֵצֵא" (תְּבַקֵּק א, ז), וּמִדְּבַר שֵׁם עַל הַכַּשְׂדִּים שֶׁהֵם בְּבָלִיִּים, וְנֶאֱמָר בָּהֶם לְשׁוֹן "אֵיִם". "חֲשֻׁכָה" זו גְלוּת מְדִי [הִיא פֶרֶס] מַלְכוּת אַחְשׁוּרוֹשׁ, שֶׁהַחֲשִׁיכָה עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגִזְרוֹתֶיהָ שֶׁנֶּזְרוּ לְהַשְׁמִיד וְלֵאבֹד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים. "גְּדוּלָה", זו מַלְכוּת יוֹן, שֶׁהִיא בְּהָ שְׂרִים וְנִסְיָכִים רַבִּים, שֶׁנֶּאֱמָר בַּחֲזוֹן אֲשֶׁר חִזָּה דְּנִיָּאל עַל הַמַּלְכוּיֹת "וַיִּצְפִּיר הָעֵזִים הַגְּדִיל עַד מְאֹד וַכְּעֲצָמוּ נִשְׁבְּרָה הַקֶּרֶן הַגְּדוּלָה וַתִּעְלָנָה חֲזוֹת אַרְבַּע תַּחְתֶּיהָ לְאַרְבַּע רוֹחוֹת הַשָּׁמַיִם" (דניאל ח, ח), וְ"צִפִּיר הָעֵזִים" זֶה מַלְכוּת יוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר אַחַר כֵּךְ בַּפְתָּרוֹן הַחֲזוֹן לְדְנִיָּאל "וְהַצִּפִּיר הַשְּׁעִיר מֶלֶךְ יוֹן" (שם פסוק כא). וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמָר "הַגְּדִיל". "נוֹפֶלֶת עָלָיו", זו אָדוּם, שֶׁנֶּאֱמָר עַל מַלְכוּת אָדוּם "לִכֵּן שִׁמְעוּ עֲצַת ה' אֲשֶׁר יַעֲץ אֶל אָדוּם וְגו'". מִקּוֹל נִפְלֵם רַעְשָׁה הָאָרֶץ" (ירמיהו מט, כ-כא).

עד שְׁאָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂיִכְרַר אֶת הַגְּלִיּוֹת,
 שְׁנֵאמַר "הִרְכַּבְתָּ אֲנוֹשׁ לְרֵאשֵׁנו" (תהילים סו, יב), שְׁעַבַּדְתָּנוּ
 בַּגְּלִיּוֹת. "בְּאֲנוּ בָאֵשׁ וּבַמִּים" (שם), חָצִינוּ אֵשׁ וְחָצִינוּ
 בָּרָד. "וַתִּצְיָאֵנוּ לְרוּיָהּ" (שם), הָיוּ "וְאֵלֶּה פְקוּדֵי
 הַמִּשְׁפָּן מִשְׁפַּן הָעֵדֻת" (שמות לח, כא), מָהוּ "הָעֵדֻת", שְׁפָל
 זְמַן שִׁישְׂרָאֵל עוֹסְקִין בַּתּוֹרָה וּבִקְרִבְנוֹת תְּהֵא עֵדוֹת
 לָהֶם שְׂאִינָם יוֹרְדִין לְגִיּהֵנָם.

עוסקין בתורה ובקרבתו, תהא עדות להם שאינם יורדין לגיהנם ואינם משתעבדים.

ד' אמות של הלכה

בענין ברכת הקשיו

את הפרי העסיסי, ולפי זה נראה שמאחר שעיקר נטיעתם הוא לשם האגוז, הרי ברכתו בורא פרי העץ. [וע"ש שהביא שבספר "ילקוט יוסף" עמ' תמ כתב לברך עליו בורא פרי האדמה, אך לאחר שהראה לו ממש"כ באנציקלופדיה הנ"ל חזר בו והסכים לברך עליה בורא פרי העץ, וכ"ה בס' כיצד מברכים שהגרע"י חזר בו]. וכ"כ בשו"ת "אור לציון" (ח"ב סי' מ"ו אות לו), ובירחון "אור תורה" (אדר א' תשנ"ה סי' ע') ובס' "ברכת ה'" (ח"ג עמ' נ"ד סעי' י"ז) ובכל הספרים על הלכות ברכות.

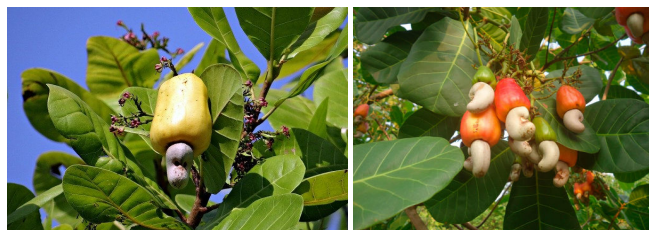

שאלה: איזה ברכה מברכין על אגוז קשיו (אגוז הנראית כהצי לבנה).
 תשובה: בורא פרי העץ.

יבאר שאע"פ שאין הקשיו עיקר הפרי, מ"מ כיון דעיקר נטיעתם אדעתם יש לברך עליו בורא פרי העץ

בשו"ע או"ח (סי' ר"ב סעי' ו'): צלף (פי' צלף מין אילן שעליו שלו ראויים לאכילה ויש בעליו כמין תמרים, אביונות הוא הפרי מהצלף, וקפריסין הן קליפה שסביב הפרי כקליפות האגוזים) על העליון ועל התמרות ועל הקפריסין בורא פרי האדמה ועל האביונות שהם עיקר הפרי בורא פרי העץ.

והנה פרי הקשיו מורכב משני חלקים, האחד הוא פרי עסיסי שעושים ממנו בעיקר ריבה, ומעליו גודל האגוז שהוא קטן יותר מהפרי עצמו, וממילא לענין ברכתו יש ללמוד מדין הצלף. ויל"ע מהו עיקר הפרי בפרי הקשיו.

איזה ברכה מברכין על הפרי גדול שמעליו גדל הקשיו ובספר "פני השלחן" (עמ' עט) כותב להסתפק, מה יברכו על הפרי הגדול יותר העסיסי, האם יש לדמותו לתמרות, שאינו עיקר הפרי, או שמא פרי זה מכיל שני חלקים הנאכלים האגוז והפרי, ולכן גם עליו יברכו בורא פרי העץ. וכותב דאולי יש לדמותו למבואר בביאור הלכה בד"ה גרעיני הפירות, לענין פרי שקוראים סאפטאלין שנמצא בתוכו גרעין כמין שקדים, דנטעי להו אדעתא דהפרי עצמו וגם אדעתא דהגרעין, והסתפק שמא דינו כפרי בתוך פרי ויברכו על שניהם בורא פרי העץ, וגם שם בודאי העיקר הוא הפרי, ולא הגרעין, והוא הדין גם באגוז הקשיו שמא יש לברך על שניהם בורא פרי העץ, עכ"ד. אמנם נראה למעשה לברך עליו בורא פרי האדמה כיון שלפי בירור הנ"ל אין זה עיקר הפרי כלל ורק המון העם אוכלים אותם וגם לא בדרך גידולו, ועיקר נטיעתם הוא רק משום האגוז, ודינה ממש כמו תמרות.

(אוצר תשובות לשאלות מצויות - הרב שלמה קליין)

מהלכות חודש ניסן

א) אין נופלים על פניהם, ואין אומרים וידוי ותחנונים, ואין מספדים בכל חודש ניסן, ואין אומרים צדקתך במנחה של שבת.
 ב) אין לגזור תענית ציבור בכל חודש ניסן על כל צרה שלא תבוא, אבל תענית יחיד מתענים בחודש ניסן חוץ מראש חודש ניסן ושבעת ימי החג.
 ג) תענית יום הפקודה (יאריצ"ט) מותר להתענות בחודש ניסן, וכן תענית חתן וכלה ביום חופתם. אולם מנהג הספרדים ועדות המזרח בארץ ישראל ובארצות מערב שאין החתן והכלה מתענים כלל משום שיו"ט שלהם הוא.
 ד) אומרים בערבי פסח מזמור לתודה בפסוקי דזמרה.
 ה) מנהג טוב לקרות בכל יום החל מראש חודש ניסן בפרשת הנשיאים, וביום י"ג קוראים מתחילת פרשת בהעלותך עד "וכן עשה את המנורה". ויש נוהגים לקרותו מתוך ספר תורה, אבל מנהגינו לקרותו מתוך החומש, וטוב ליתן לאַחַר סדר קריאת הנשיא של אותו יום ג' פרוטות לצדקה לע"נ אביו או אמו או שאר קרובים. ואם הם עודם בחיים יואמר לע"נ מתי ישראל.

(פסח כהלכה - הרב אברהם אבישי לוי)

ישמחו במלכותך שומרי שבת

מדברי בעל "אור החיים" על השבת קודש

יה אכסוף נעם שבת

יבאר כי זולת השבת אין השגה בעולם להכיר לכסוף ולכלות אל הבורא והגם שכתבנו למעלה בפסוק ויכלו, כי העמדת העולם היא בחשק הקבלת אור המקיף והישר בנעלמות, אין זה מכחיש לדברינו כאן, כי זולת השבת אין השגה בעולם להכיר לכסוף ולכלות אל הבורא, והבין".

(אור החיים בראשית ב, ג)

זכור את יום השבת

יבאר כי האדם הראשון נצול מהדין בזכות שבת קדש, והוא כיום שנעשה בו נס, שצריך שיהיה היום ההוא מכובד וחשוב בעיניו תמיד מדי שנה בשנה "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת" וגו' (שמות כ, ח), גם ירצה על דרך אמרום ז"ל (מדרש שוחר טוב תהלים צב, ג) כי יום ששי שבו נברא אדם הראשון וחטא, ויצא חייב בדינו, בא יום שבת ונעשה סניגור לאדם לפני ה' ואמר רבון העולם לא נהרג אדם מעולם, וכי אני מתחיל וכו', ונצול אדם, וכשראה אדם כוחה של שבת התחיל לשורר מזמור שיר ליום השבת.

לזה אמר ה' "זכור", פרוש שיזכור את יום השבת, אשר באמצעותו נתקיים אדם ויוצאי חלציו, וראוי להחשיבו, כי הוא דבר המעמיד לכל איש ישראל, ויקדשו. ותמצא כי מי שנעשה לו נס ביום אחד, יהיה היום ההוא מכובד וחשוב בעיניו תמיד מדי שנה בשנה, וזה יותר על בחינה זו, שהשבת עצמו הוא המציל, ולזה אמר "זכור", להיות הדבר רחוק מששת ימי בראשית.

(אור החיים שמות פרק כ' פסוק ח)

שבת לה' אלקיך

יבואר כי על ידי שמירת שבת קודש נמחלים לאדם כל עוונותיו, אפילו אם היה עובד עבודה זרה כדור אנוש

"וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַה' אֱלֹהֶיךָ" (שמות כ, י). עוד ירצה, על דרך אמרום במסכת שבת (ק"ה, ב) כל השומר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו, והוא אמרו "וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לַה'", בזה נעשה הוא 'אלהיך', ולא זולתו, הא למדת שנמחל לו מה שקבל לאלוה זולתו יתברך.

(אור החיים שמות כ, י)

פרשת החודש

מעם הקריאה

ישנם כמה טעמים על קביעות קריאת פרשת החודש בשבת הסמוכה לחודש ניסן:

א. טעם קריאתה בבית המקדש היה כדי להודיע לציבור שבשבוע הנכנס יהיה ראש חודש ניסן ויכינו את עצמם לעלות לרגל, (אבודרהם ד' פרשיות). וזכר לאבותינו נהגו כל ישראל גם עתה לקרותה לעלות את זכרון ירושלים על לבנו, ולבקש מהקב"ה על בנין בית קדשו ותפארתנו, (קמח סלת הל' אדר סדר ד' פרשיות אות י"ד).

ב. כדי לקדש חודש ניסן, דכתיב בתורה "החודש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב, ב), אבל אין זה עיקר הקידוש, כי עיקר הקידוש הוא בעת הראייה שמקדשין אותו הבית דין, (לבוש סי' תפ"ה סעי' א').

ג. "מפני ראש חודש ניסן שענינו של יום הוא (שבה מצות עשיית הפסח - ערוה"ש סעי' א'), וחודש ניסן הוא ראש לכל החודשים ולסדרי הרגלים", (כל בו סי' מו). (ושו"ר שכ"כ רבינו מנוח בפירושו על הרמב"ם פ"ג מהל' תפילה ה"כ: לפי ששם פרשת הפסח. וכן הוא בתניא פי' ליה: 'ברביעיית החודש, מעניינו של יום הוא').

(קונטרס משננס אדר - הרב יוסף הר"ר)

הזה לכם ראש חדשים", הראש הזה של התחדשות השנה בחודש הזה אני מוסר לכם במתנה.

אמנם שקדו חז"ל על תקנת בני ישראל, וקבעו להם עת זמן המסוגל להתכונן לנשיאת הראש, והיא השבת שקודם ראש חודש ניסן, שאז יוכל האדם לבוא לתשובה עילאה, ולעבודה השלימה, מתוך שמחה ותשוקה גדולה, מחמת קדושת שבת קודש, שהוא גם כן מתנה גדולה כמו שכתוב חז"ל.

ובאמת יכול כל אדם להרגיש הטובה הגדולה הזאת לפי ערכו, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, מחמת שיש בו התגלות אלהותו יתברך, ומתעורר לב כל ישראל באהבה עזה ועצומה למאוס ברע ולבחור בטוב, ומתלהב לבם האדם לעבודתו יתברך.

לכן תקנו לקרות השבת הזו בשם 'שבת החודש', ולקרות בתורה הפרשה של "החודש הזה לכם" וגו', כדי להתחיל את התחדשות הראש ביתר שאת וביתר עוז. ומתוך כך יבואו לתכלית השלימות בימים הקדושים האלה, לתקן כל הצינורות הקדושים אשר בהם יושפע לנו שפע קודש כל ימות השנה, בבני חיי ומזוני ורפואה שלימה וחוץ וחסד והצלחה וכל מיני טובות ישועות ונחמות עלינו ועל כל ישראל אמן סלה. (מאמר קדישין פ' בא).

"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשִׁי חֹדֶשִׁים רֵאשִׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה" וגו' (שמות יב, ב).

מבאר השל"ה הקדוש, כי ימי חודש ניסן כולם קדושים, ואינם כימות חול. וזה נרמז בכתוב "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא

אמר מרן החידושי הרי"ם זצ"ל, החודש מחדש בלב, וההכנה מד' פרשיות, מקודם הוא פרשת שקלים היא המחשבה והרצון, ואחר כך זכור לשנוא את הרע, ופרה היא טהרה, ומזה בא חודש, וכולם בחודש זה נקבעים. ובודאי הוא בזמנו שנאמר בו אביב (שמות כג, טו, לד יח), שמעברין אביב בזמנו (עי' סנהדרין יג, ב).

כתב ב"שם משמואל" (פ' צו פרה תרע"ט): והנה פרשת החודש היא התכלית, שהיא ענין התחדשות עבודת ישראל להשי" כמו שכתוב "וְעִבְדָתָ אֶת הָעֵבֶדֶת הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה" (שמות יג, ה), ובניסן מתחילין בתרומה חדשה, ושלוש הפרשיות הקודמות שקלים זכור ופרה הן הכנה לזה, במחשבה דיבור ומעשה.

שאל הרה"ק רבי הירש מרימנוב זצ"ל, מדוע תקנו חז"ל לקרות פרשה זו בשבת קודם ניסן, כדי להודיע שבחודש יהיה חג הפסח. ולמה לא תקנו כן גם בשאר רגלים, לקרות פרשת הרגל קודם ראש חודש נראה הטעם שבחודש ניסן יש בו התחדשות לכל ימי השנה, וזה שאמר הכתוב "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשִׁי חֹדְשִׁים" (שמות יב, ב), שהוא הראש. כמו שבראש יש כל מה שיש בגוף, כן יש התחדשות מכל השנה בחודש הזה. ונתן הקב"ה את כח ההתחדשות הזו בידי ישראל עם קדושו, שהם יכולים לעשות בימים ההם התחדשות לטובה ולברכה, על ידי מעשיהם הטובים, שיתנו את נפשם על התורה ועל העבודה, לשמור ולעשות ולקיים באהבה גדולה ובשמחה ובתשוקה את כל המצוות התלויות בימים ההם ובזמן הזה. זה שאמר הכתוב "החודש

כל איבריו כמאחז"ל (שכת ס"א), ולכן נקרא ראש חודש שכל ההתחדשות של החודש נגזר וצפון בכח ב"ה, ותמיד הקריאה של פרשת החודש בשבת שלפני ר"ה, בלבד כשחל ר"ה ניסן בשבת עצמו, ועפ"מ"ש הזוה"ק (פ' יתר) כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, ועל ידי קריאת פרשת החודש בשבת הזה שהוא לעורר מרדם ישנים כהנ"ל, כדי להכין עצמינו בקדושה ובטהרה בכל הכוונות הראויות לליל התקדש חג, כאמרם ז"ל (ר"ה טו, ב) 'חייב אדם לטהר עצמו ברגל', ונכל לזכות להרגיש האור הגדול מקדושת היו"ט הבעל"ט.

(ישמח ישראל, אות ג' ד"ה ובדברינו, דף ה ע"ד)

בחודש הזה [ניסן] מתעורר התחדשות הקדושה לכל פרט נפש מישראל, כאשר היה ראשית התחדשות הבריאה בחודש זה כידוע, ומכח זה היה גם כן ראשית התחדשות כלל ישראל לצאת מעומק קליפת מצרים לשרש הקדושה גם כן בניסן, ולזה בשבת קודם ראש חודש ניסן קורין פרשת החודש, כי בשבת הקודם מתחיל להתנוצץ ההתחדשות הזה, כידוע מכל דבר שבקדושה שיש לו השראה בשבת הקודם.

(תורת אמת, פרה תרל"ו ד"ה פרשת, דף צ"ט ע"ב)

לכם לחדשי השנה", והמפרשים דקדקו על כפל הלשון, אלא רומז הכתוב "החודש הזה לכם ראש חדשים" ימי החודש הזה כולם קדושים כמו ראש חודש, ולא כשאר החדשים שרק ראש חודש קדוש והשאר ימות חול.

החודש הזה לכם ראש

אמר הרה"ק ר' אברהם מסלונים זצ"ל, החודש הזה מסוגל לתקן את הראש שלו, ואפילו אם ראשו ומוחו מלאים מחשבות פגול של תאוות ומינות ר"ל, יכול להתחדש בחודש הזה ולהעשות כבריה חדשה. "ראשון הוא לכם לחדשי השנה", מי שמתחדש ומקבל על עצמו לעבוד את ה' בחודש הזה, מועיל לו לכל חדשי השנה (בית

אברהם). (יגדיל תורה - ארבע פרשיות - הרב משה לודמיר)

כל חודש ניסן הוא הכנה וטהרה לקדושת חג הפסח, וכמו שאנו אומרים (פיט מוסף פ' החודש) הנה ימים המבורכים באים, שכל ימי החודש המה ראויים לברכה מהא' המבורך, וראש חודש הוא הראש מהחודש והכל טמיר ונגזר בהמוח ובמחשבה תחילה, כי הוא מלך על

להתחדש רוח חדשה

כמה וכמה חודש ניסן שכל כולו הוא מהות של חדוש. והנה בגמ' שבת (קמ"ב) רבי אלעזר בן ערך איקלע לדיומסיה (שהוא מקום רחצה מעולה והיין שם טוב, עפ"י רש"י שם) אימשיך בתרייהו (אחר היין והרחיצה, רש"י) איעקר תלמודיה, כי הדר אתי קם קם למיקרי בסיפרא בעא למיקרא "החדש הזה לכם", אמר, 'החרש היה לכם', בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה וכו', יעו"ש ובאבות דרבי נתן סוף פרק י"ד כל המעשה.

וביאור הדברים הוא, דהנה מצינו שמעלתו של רבי אלעזר בן ערך היתה שהוא היה כמעין המתגבר כמבואר במסכת אבות (פרק ב משנה ט-ט) והיה מכריע את כל חכמי ישראל, והביאור ב'מעין המתגבר' הוא שהיה מחדש בתורה ללא הרף, דהיינו חלק החידוש בתורה שהיה אז בעם ישראל היה נתון בידי רבי אלעזר בן ערך, וכיון שנמשך אחרי הנאות העוה"ו ושכח תלמודו הראו לו מן השמים בזה שטעה דוקא בפסוק "החדש הזה לכם" - וכמו שכתבנו ש'חודש' הוא מלשון חידוש והתחדשות - שהוא פגם בכח שהיה מיוחד לו דהיינו מעלת החידוש בתורה, אך מאידך גיסא רמזו לו משמים כי למרות הכל עוד הוא יכול לחדש כנשר נעוריו ולחזור למה שהיה, וזהו שהתפללו עליו חכמים וחזרו לו תלמודו, בנקודה בה נכשל משם באה לו הישועה.

והנה בגמ' מגילה (י. ב) ואמר רב יוחנן מאי דכתיב 'וְיָלֵא קָרֵב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלְיָלָה' (שמות יד, כ), בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקב"ה, מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה, ע"כ. ושמעתי פעם מראש הישיבה זצ"ל ששאל אם למלאכים היה אסור לומר שירה א"כ מדוע משה ובני ישראל כן אמרו שירה, והסביר דהנה איתא בחז"ל כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה הקב"ה מכפר לו על כל עוונותיו ונעשה כבריה חדשה, וא"כ מה שעם ישראל אמרו שירה על הים לא היה זה משום שירה רגילה, דהיינו שבח והודאה לה' על שהטביע את המצרים בים והציל אותם, אלא שבשירה שאמרו הם בְּטָאוּ את גודל ההכרה בתפארת כבודו יתברך, אחרי שראו אותו כביכול עובר עמם את הים כמבואר בכמה מקומות, ובאותה שעה נעשו כבריה חדשה וכמו שמבואר בכמה מקומות שבקריעת ים סוף הם השילו מעליהם כל הטומאה בה היו משוקעים במצרים.

עוד שמעתי מפי מרן ראש הישיבה זצ"ל, דמצינו כמה וכמה פעמים שהתורה חוזרת על אותה פרשה, ואיתא בגמרא (סוטה ג, א) תנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה, דהיינו סגי בפרט אחד חדש כדי שכל הדבר כולו יקרא מחודש, וכן איתא לגבי תפילת נדבה שאפילו אינו מוסיף כי אם דבר אחד, כל התפילה נקראת 'תפילת נדבה', הרי שאם אדם רוצה לשנות עצמו אל יפול רוחו לאמור, הדבר בלתי אפשרי, די בקבלה אחת בשינוי מהותי אחד לשנות ולחדש את האדם, ואם בחודש עסקינן הרי חדש ניסן הוא הזמן

"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה" (שמות יב, ב) וברש"י שם הביא ממכילתא, 'הראהו לבנה בחדושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חדש', ע"כ. ומבואר מדברי המכילתא, ש'חודש' הוא מלשון חדוש והתחדשות, ומקרא דכתיב "ראשון הוא לכם לחדשי השנה" מבואר שחודש ניסן גם לגבי שאר החדשים כל כולו הוא מהות של התחדשות.

והנה המשגיח זצ"ל היה נוהג לומר שאת רוח המועדים אפשר לראות בפיוט של החג, וביוצר לפרשת החודש בפיוט המתחיל "הוא נקרא ראש וראשון" אומר הפייטן "ותעשה בו חדשה, לבראה ארץ חדשה, להנתן דעה חדשה, לכרות ברית חדשה, להבראות בריה חדשה, להתחדש רוח חדשה" וכו', דהיינו שכל מהותו של חודש ניסן היא מהות של התחדשות. ואין הפשט שימי חודש ניסן הם סגולה להתחדשות, אלא שבאופן כללי ביסוד היצירה של הזמן הוטבעו הדברים שראויים להתקיים באותו זמן, ובשעת יצירתו של חודש ניסן ניתן בו כח ההתחדשות, דהיינו לא שיציאת מצרים וחג הפסח שחלו בחודש ניסן נתנו לו את הכח המסוגל להתחדשות, אלא מעצם ברייתו חודש ניסן נוצר שיציאת מצרים וחג הפסח יחולו בו, לא שהמועד יצר את הזמן אלא אדרבא הזמן הוא הוא שחייב את המועד.

דהנה איתא במדרש (קה"ר פרק ג) "לפל זמן ונתן לְכָל חַפְזָן" (קהלת ג, א), זמן היה לו לאדם הראשון שיכנס לגן עדן שנאמר "וַיִּנְחָהוּ בְּגֵן עֵדֶן" (בראשית ב, טו), וזמן היה לו שיצא משם שנאמר "וַיִּגְרֶשׁ אֶת הָאָדָם" (בראשית ג, כד). ודברי המדרש לכאורה תמוהים דהא מה שאדם הראשון גורש מגן עדן היה משום שחטא ואכל מעץ הדעת ומה ענין זה לזמן. אך ביאור הדברים הוא כמו שאמרנו שביסוד בריאת הזמן הוטבעו בו הדברים שראויים להִעָשׂוֹת בו, הן אמנם אלמלא חטא אדם הראשון לא היה מגורש מגן עדן למרות הזמן, אך אלולי שהזמן היה ראוי ומזומן שאדם הראשון יגורש מגן עדן גם אלו חטא הוא לא היה מגורש מגן עדן, מכיון שהזמן לא חייב את הגורש, והבן כי הדברים עמוקים.

ואם כן כמו שביארנו, כח החידוש שנמצא בבריאה מצוי בחודש ניסן, וכמו שהבאנו לעיל את דברי הפייטן שהוא חודש להִעָשׂוֹת בו בריה חדשה. והוה שאמרו חז"ל והובא ברש"י ריש בראשית, אמר רב יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ'החדש הזה לכם', והיינו משום שהתורה שהיא כולה חידוש היתה צריכה שתתחיל בפרשה זו של חודש ניסן שהוא חודש החידוש שבבריאה.

אנו בני תורה הכמהים להתחדשות מתמדת חייבים להשתדל בכל הכח לנצל אותו כראוי בתורה ותפילה, ומה חבל שדוקא חודש זה הוא בין הזמנים, אך יש לראות ששום יום ממנו לא יעבור בבטלה. והנה מבואר בספרים שאף תחלתו של יום יש בו כח המסוגל להתחדשות, על אחת

מאת חזקי וזיל

ח' תמוז תרנ"ט: הגאון רבי אליהו ב"ר סלימאן מני זצוק"ל

בשנת תרכ"ד (1864) פרצה מגפת החולירע בחברון. חכם אליהו מני, לא חשש לעצמו, יצא ובא, והגיש עזרה לחולים הרבים. בשנת תרכ"ה (1865), לאחר הפצרות רבות, ניאות לקבל על עצמו את משרת רב העיר בהתנדבות, ורק בשנת תרל"ט (1879) הסכים לקבל שכר מה עבור משרתו. בשנת תרנ"א (1891) איבד את מאור עיניו בעקבות מחלת הקטרקט.

חכם אליהו מני כתב כמאה וארבעים ספרים וחיבורים, אותם יחד עם ספרים עתיקים מספריתו, שם למשמרת בישיבת 'פורת יוסף' בעיר העתיקה בירושלים. בשנת תש"ח (1948) עם נפילת העיר העתיקה לידי הירדנים, נעלם האוצר הבלום. בין ספריו שנדפסו - השו"תים 'מעשה אליהו' ו'תנא דבי אליהו', 'מעשי אליהו' - דיני איסור והיתר, 'מזכיר שלום', 'מעיל אליהו' - ביאור שער הכוונות, 'קרנות צדיק' - תיקון הברית, 'שיח יצחק' - מנהגי ישראל, ו'כסא אליהו'.

חכם אליהו מני נלקח לבית עולמו בח' בתמוז תרנ"ט (1899) בחברון, ונטמן בה בחלקת 'ראשית חכמה'. מכיון שנחשב קדוש גם ע"י מוסלמי העיר, ביקשו להעביר גווייתו לחלקתם, אך יהודי העיר עמדו על משמרת מצבתו.

חכם אליהו מני נולד לאביו סלימאן ולאמו, בתמוז תקע"ח (1818) בעיר בגדאד. מטל ילדותו למד בישיבת 'בית זלכה' (בית מדרש אבו מנשי), והיה לאחד מתלמידי המובהקים של הגאון עבדאללה סומך, ואף נשא לאישה, בזיווג השני, את אחותו, מרת סמרה, שהיתה משכילה וידענית בתורה ובהלכה. בשנת תרט"ז (1856), בהיותו כבן 38, עלה לירושלים, מסע של שלושה חודשים, עם אשתו ושלושת בניו, והיה לאחד מחכמי בית מדרש המקובלים 'בית אל'. ראש הישיבה, חכם רפאל ידידיה אבולעפיה, קרא עליו 'ארי עלה מבבל'. חכם יוסף חיים מבגדאד, שראה בחכם אליהו מני כרבו המובהק בתורת הסוד, המשיך להתכתב עימו בענייני הלכה וקבלה. בשנת תרי"ח (1858) עבר לחברון, בה נשאר עד פטירתו. בחברון מצא ישוב יהודי קטן המונה כ-250 נפשות, המתקיימות בדוחק רב, ומיד לקח על עצמו לסייע להן. חכם אליהו מני הקים מערך שד"רים (שליחי דרבנן), שיצאו להודו, לבגדאד, ללונדון ולקהילות נוספות בגולה, ובשעת הצורך, אף יצא בעצמו. חכם אליהו מני הקים בחברון את הישיבות 'מדרש אליהו' ו'מעשה נסים', בנה בה בית כנסת מרווח, ודאג לצורכי עניי העיר.

ימי נעוריו

בשנת התקפ"א ליצירה נולד מרן רבי אליהו מני זיע"א, בעיר בגדאד הגדולה בישראל, להוריו הנכבדים למשפחת מני. כמאמרם ז"ל (ברכות מה.) בוצין בוצין מקטפיה ידיע. כן נראו בו בעודו צעיר בימים עקבות כשרונות נפלאים לחכמה ולמדע, ונטיה נשגבה לתורת בת אל חי. ויהגה בה לילה כיום בבית מדרשו של שם, אשר התנוסס אז כאבן חן ושכיות כל חמדה, תחת ראשות והנהגת הגאון הגדול רבן של כל חכמי בגדאד, כבוד קדושת תורתו כמוהר"ר עבדאללה סומך זיע"א, מי שהיה אחר כך גיסו של הרב המחבר המפורסם בכל קצווי תבל. מקום אשר נקבעו באו בו למאות ולאפים מנערי בני ישראל, לשתות בצמא מדברי המורה הגדול הנ"ל. ויצאו משם שלמים וכן רבים, מוכתרים בכתר תורה וכתר יראה גם יחד. בית המדרש הנשגב הזה, והשגחת המורה הגדול אשר היתה רבה על התלמידים בכלל ועל הרב המחבר ז"ל בפרט, עזרו הרבה לפתח כשרונותיו על מבועי התורה, ולהוסיף שמן זית זך על מוקדי אהבתו הנפלאה לתורת אל נאור. עד כי בקרב שנים לא רבות, היה למופת לכל נערי בגדאד בכלל ונערי בית המדרש בפרט. ויזכה בעודו נער עול ימים להיקרא בפי כל בשם חכם ורבי.

השפעת המורה הגדול הזה לא הצטמצמה בהרב המחבר ז"ל רק בתורה וביראה. כי גם בניזירות מהבלי העולם הזה. באהבה לחיות חיים בודדים, לשנוא את הכבוד ולבלתי רדוף אחר השררה. בענוות חן ובאהבת החסד והצדקה, וביחוד בבטחון נפלא באלוהי אמן, שאב הרבה ממוריהו הגאון הנ"ל ז"ל השפעה גדולה, אשר ליותה אותו עד יומו האחרון מיום היותו. ואף אחרי צאת מוניטין שלו בעולם היהדות כאחד השרידים אנשי השם, לא התהדר במלבושים לרוח היום. לא עטה צניף כבוד לנחול כבוד ויקר מרובי האנשים אשר באו מקצוות הארץ לראותו ולקבל ברכתו. ורק אדרת פשוטה היתה עליו תמיד תחת גלימא דרבנן. ומלבושיו מאכלו ואורחות חייו מבית ומחוץ, נשאו עליהם חותם דעות חיי אחד הפרושים, אשר לא נוצרו ורק לסבול חיי צער בעולם שפל זה ולנחול כבוד בעולם הנצח.

הצניעות והפרישות

במאכלו ומשקהו לא דקדק הרבה, ובעת אכלו התכוון תמיד להחזיק מבנה גויתו רק למען יוכל לעבוד את בוראו בבחינה נפרדה, יעשה

את כל אשר לאל ידו להנזר מהמתרות. ולכן כמעט לא בא בשר אל פיהו עשרות שנים והסתפק במאכל קטניות וזרעונים. ורק כאשר נפל למשכב, אך לפעמים נאות לשמוע בקול הרופאים אשר האיצו בו לאכול מרק עופות ותרנגולים להחזיק את גויתו. מעולם לא דאג דאגת מחר, כי שגורה היתה בפיהו, כי האל זן ומפרנס לכל, לכן מימיו לא השליך ידו על אדם ולא דבר חלקלקות, ואף כי אהב את אחיו ובני עמו בכל נפשו, לא חשך אף פעם מענות בפיהם כחשם, אם חס ושלום ראה באחד מהם דבר אשר לא כהוגן. ואם אך העדיפה ההכנסה על ההוצאה, פזר נתן לאביונים מאחיו. גם לרבים מעמנו עם הארץ לקדש שם שמים ברבים.

עוד בהיותו כבן חמש עשרה שנה, סיפר רבינו ז"ל, ואנוכי בבית מדרש מורי, ראיתי והנה איש ובידו ספר, נתנו למורי. אנוכי אשר לא ידעתי טיב האיש וטיב הספר, שאלתי עליו את מורי, ויעניני, האיש הזה חיבר ספר חדש, ויבקשני לתת את הסכמתי עליו להדפיסו ולשלחו על פני חוץ. אין די מילין בלשוני לתאר את הרגש הכביר אשר עוררה בקרבי תשובת מורי. ואעמוד כמשתאה, כי עד היום ההוא לא האמנתי כי ישנם עוד אנשים בדורנו שכח בהם לחבר ספר בתורתנו הקדושה. ויהי לעת ערב אך יצאתי מעל פני מורי, רצתי אל בית כנסת אשר שמה קבור שיך יצחק על פי ההגדה המצויה בפה ההמון, הוא הרב רבי יצחק גאון, כי כן יקראו את הרב בשפת ערב 'שיך', נפלתי מלא קומתי ארצה, נסכתי דמעותי על קבר איש האלוהים זה, ואדור נדר לאמר, אם יהיה אלוהים עמדי וזיכני לחבר ספר, והיה ראשית בכורי מחברותי, מוקטר מוגש לשם שיך יצחק. על כן קרא את מחברתו ראשונה זאת בשם 'שיח יצחק' ככתוב בהקדמת הספר.

הסיפור הקטן הזה התיצב לנגד עינינו כעד נאמן על חשקו הכביר ללמוד וללמד, ועל אהבתו הגדולה להיות נמנה במספר תלמידי חכמים שתורתם אומנותם. לכן לא נפלא איפא אם צעד בצעדי ענק ברחבי ים התלמוד ונושאי כליו אשר היו לו שעשועים כל היום.

בחכמת הקבלה

אפס כי בחשבו שלא רק בחכמת הפשט יצא ידי חובת שמים, פנה בכל לבו אל חכמת האמת היא חכמת הקבלה. ויחד עם אוהבו חבר דבק מאח הרב הגאון הגדול החסידא קדישא לישראל המקובל האלוהי

מיום היותו עלי אדמות, וכה אמר תמיד. מימי לא ראיתי שמחה ואבל מתרוצצים בקרב איש אחד, כאשר ראיתי אני בהציגי את כף רגלי על אדמת ירושלים. כשתי להבות לוהטות עלו אל קרבי כתומם יחד, גילה ותוגה, נהי ורנה, ובאותו רגע אשר קרעו בגדי וברכתי ברכת דיין האמת, הרגשתי את לבבי כאלו נתק ממקומו, ומרוב עצב ובהלה כמעט התעלפתי.

תושבי ירושלים חכמיה וחסידיה, אשר לקחה אזנם שמץ דבר מגדולת האורח החדש, האיצו לקראתו ויקבלוהו באותות אהבה וכבוד. ושמה בעיר בה זכה לחזות שרידי עם קדש מעון אביר יעקב, שמה בעיר בה שפך כמים לבו על חרבנות קדשי ישראל ובית תפארתנו, שכח כליל את גלותו תנועתו וגדודו ואת כל התלאה אשר מצאתהו בדרך. ויבלה את ימיו בחברת הרב החסיד החסידא קדישא לישראל כמה"ר היר"א זלה"ה, ראש ורב לכל חסידי בית אל. אשר כבדהו בכל נפשו, וינשאהו למעלה ראש, בראתו את היד הרחבה והחזקה של החסידא קדישה לישראל רבינו בחכמת הקבלה. ויקראהו בשם 'ארי שעלה מבבל'.

אפס כי אויר עיה"ק ירושלים תו"ב לא התאים אל מזגו ומזג אנשי ביתו, ויהי רוב ימי שבתו בה מוטל על ערש דוי. עד אשר חזקה עליו מצות הרופאים לעזוב את העיר ולנסוע חברונה, מקום שמה יוטב מצב בריאותו. ובשנת התרי"ח הופיע בשערי חברון תו"ב ובה אוה למושב לו שארית ימי חלדו.

קורות ימיו והשלשלת הארוכה אשר אחת אל אחת את מעשה עבודתו ומפעליו הטהורים מן היום והלאה, היא אמנם שלשלת ישוב עיר הקודש חברון תבנה ותכונן בימינו. קורות חכמתה ומוסרה קורות ימי תור הזהב לאנשיה, לענייה, ליתומיה ואלמנותיה יחד.

בעיר חברון מצא כר נרחב ללחום מלחמת הקודש, להקריב את כוחותיו על מזבח אהבתה. ויקדיש לאנשיה, לקדם בתורה ומוסר ברוח וגשם. את מיטב הגיונותיו ורעיוניו הטהורים, אשר הרה והגה לבו לב נלהב להטיב מצב אחיו. ובמרחביה זה מצא מקום להתמכר רובו וכולו במעשה ועבודה זאת עבודת שמים, כמו לא נוצר אלא להחיות תאומים עם חברון. כי לאיש נלהב כמוהו נדרש לו מקום כה, אשר בו יוכל לזרוע בדמעה ולקצור ברנה. ומקום זה במצבו הישן אשר חסרונות רבים נרגשו בו בתמונה בולטת מאד. היה תובע בפה מלא רבינו זיע"א. לעדור במלחמת יה, לישר הדוריה, ולתקן כל מעוות בה.

שמה מצא לו חבר דבק מאח, את עטרת ראשי מר חמי הרב גדול סבא דמשפטים כמוהר"ר משה פיריה זצוק"ל, אשר שימש הרבה שנים בכתר הרבנות בעיר תהלה שראי דמן בוזנא יע"א. ולעת זקנותו עלה לשכון כבוד בארצנו, לבלות טפחות ימיו באדמת הקדש. ויקבלוהו תושבי עיר הקודש לרב ומורה צדק להם בכל ימיו. שני הרבנים עטרת ראשי והנ"ל התהלכו כאחים מבטן ואהבתם גדלה לאין קץ, עד אשר הואלו להתחתן ביניהם.

הצעד הראשון אשר צעד רבינו זיע"א לטובת עיר הקודש חברון, הוא יסוד בית המדרש ובתי כנסיות. בראשונה יסד בית ישיבה ויקבץ בה מספר תלמידי חכמים ללמוד כל יום גמרא ופוסקים. ויביא להם רב מובהק מירושלים ת"ו ויתן להם שכר מדי חדש בחדשו, בכסף תועפות אשר הריק להם ממעיוני נדיבות מטיבו ואיש חסדו, המלאך אליהו זצ"ל הנז'. ואחריו יבדלו לחיים, הרבנים בניו הי"ו. וכאשר ראה כי אין לעדה רק בית תפלה אחד וקטן, הבכנ"ס הזה הוא קדוש בעינינו כמקדש מעט, על פי המסורות אשר קבלה בידיהם איש מפי איש, כי בו נגלו אבותינו הקדושים זיע"א, גם ביום חג הכפורים בהעדר לעדה איש להשלים המנין מפני המהומות אשר קרה אותם. נגלה פתאום האב הזקן אברהם אבינו זיע"א, וישלים להם המנין עד מוצאי יום הכפורים. ואז נעלם והנה איננו וכו'. וימהר להודיע הדבר למטיבו ואיש חסדו המלאך אליהו ז"ל, ויושט לו יד לעזרה, ובמיטב כספו וכסף בניו הרבנים הי"ו, כי עוד טרם תחל מלאכת הקדש עלה השמימה ויעמדו בניו יבדלו לחיים, תחתיו, הוקם על בית תפלה בלול בהדרו ויהי לנזר תפארה לעם. אמנם בבנין הבכנ"ס נמנו ימי עמל ותלאה לרבינו ז"ל מהחל ועד כלה. כי רבות צררוהו עם הארץ וירדפוהו בכל כחם לבטל הבנין. ואולם בחפצו הכביר בעזת נפשו

זרע קדושים כמוהר"ר אליהו ח"ר משה חיים זצ"ל. אשר הלכו צמודים ביראת ה' טהורה בחכמה הקדושה הזאת. ויבלו רב לילותיהם בלומדם לימוד זה בקדושה ובטהורה ובהסתר גדול בתחילת הלילה עד הבקר. באופן שעל מזבח חכמה זו הקריב כליל את מיטב חלבו ודמו, ופעולתה נראתה בגוויתו כל ימיו. כי בחושבו שלא כל הבא ליטול ולזכות בלי טהרה וקדושה יבוא ליטול ולזכות, הרבה סיגופים וצומות, וכאשר שכב אהב לשכב על מחצלת מבלי מצע, ואבן שם מראשותיו עד כי רז גופו, כוחותיו כוחות עלומים עזבוהו. והתהלך אך בצלם. וכל זאת לא אמרה נפשו הון, ולא עזב את החכמה הזאת כאשר יסופר במרוצת הדברים.

העליה לארץ ישראל

בראשית שנת התרי"ו החלה תנועה חדשה להניעו ככה, היא תנועת המסע של ארץ הקדש תו"ב, העליה מבבל לארץ ישראל. וחרף כל הפחדים והסכנות אשר פגשו הנוסעים בכל מדרך כף רגל בארץ ערב זה לפני חמישים שנה, אימות המוות אשר אפפו את הולכי אורחות עקלקלות האלה. במדבר שממה וארץ ציה וצלמות, מבגדאד עד ארץ צבי, למרות רצון כל אוהביו ומיודעיו אשר הניאוהו מעזוב ארץ מולדתו, ולנוד ולנוע אל ארץ הקדש. אזר כגבר חלציו בלוית עטרת ראשי הורתי תבורך מנשים, ושלוש בניו, וישם לדרך פעמיו. כי ידידו ואוהבו מטיבו ואיש חסדו אשר נפלאות אהבתם מאהבת דוד ויהונתן, הרב כמוה"ר אליהו הנ"ל, עורר את ליבו ויחזקהו, ויאמר לו לך אל ארץ אבותינו וכל מחסורך עלי, בהחישו עתידות כי ביאת הרב המחבר זצ"ל לארץ הקודש תצמיח צמח ברכה, ויהיה מופת לרבים באהבתו את התורה, בחסידותו ויראתו. ויפרד מאוהבו הרב הגאון הנ"ל ועינו במר בוכה על פרידתו, ולבו שמח בקוראו עתידות הרב המחבר בארץ ישראל.

מני אז ועד יומו האחרון, תמך הגאון הנ"ל ברבינו זצ"ל, וינהלהו ואת כל אשר לו. גם מלא את ידו לעשות שמה ככל אשר תמצא ידו מצוות התלויות בארץ. לעשות צדקות ולהרביץ תורה בישראל, כי הרב הנ"ל זכה לשתי שולחנות כרבינו הקדוש כה התהלכו השניים שלובי זרוע לפעול ולעשות ככל אשר לאל ידם. אך אהה! כי הזמן הרע בהיות עינו צרה על אשרם, קרא עליהם "לא לעולם חוסן". ולא לנצח נצח ישועות! והה הקריאה הזאת אשר תתן קולה על כל היקום, גם כל היצור יחרדו ממנה באין מבדיל הרעימה בחוזק את לבות שני הנאהבים והנעימים האלה. ואחר שנתים שלש לביאת רבינו ז"ל לערי קדש, פתאום עלה אליהו בסערה וילך למנוחות שאננות. ויעזב את אוהבו בעמק הבכא זה לאנחות. ימים רבים בכה הרב המחבר את רעו זה. ויקשר עליו הספד והמר עליו כהמר על היחיד. גם ימיו האחרונים לא סר צל ידידו מעל פנה, הזכור אותו תמיד באנחה מתפרצת מקירות לב. באמר "כל עוד היותי על האדמה לא המר לי כאבידת רעי ואיש חסדי מלאך אליהו זצ"ל".

בכל זאת לא נשכח רבינו זצ"ל. כי אחריו החזיקו בו בני הגאון הנ"ל זיע"א. והכי נכבד בהם מעלת הרב הגאון הגדול, מעוז ומגדול, סבא דמשפטים מבני עליה, רב משרשיא, כקש"ת כמוהר"ר יוסף חיים ח"ר אליהו משה חיים, ברא כרעא דאבוהא, לו נאוה תהלה, יוסף חיים נעימים עד בלתי ירח, שקט ושאנן והיה עלהו רענן אמן נצח סלה ועד. הרב הנ"ל החזיק בידי החסידא קדישה לישראל רבינו ז"ל שנים רבות. עד אשר יד הזמן נגע בבית מסחרם ה' ישלם להם בפעלם וימלא חסרונם שבעתיים.

סוף כל סוף אחרי יגיעה רבה וסכנות עצומות אשר הכתירוהו בדרכו זאת. ביחוד ביום שבת קודש אשר לא חפץ ללכת עם האורחה לבלתי חלל קדושת שבת. ויהי נאלץ לשבת בדד כל היום וכל הלילה, ובליל יום הראשון רדף אחרי האורחה כל הלילה עד השיגו אותה. אחר עמל ותלאה כמשלש חדשים הגיע למחוז חפצו עיר הקודש ירושלם תבנה ותכונן בימינו, אל הארץ הזאת אשר למענה השליך את נפשו ונפש עולליו מנגד, לבא אליה לשקת את עפרה ולחונן אבניה. ודעת לנבון נקל לתאר את הרגש אשר מילא לבבו בהמצאו בשערי ירושלים, בראותו בפעם ראשונה את הארץ אשר אליה נכספה וגם כלתה נפשו

לצאת לעזרה, לבנות בתי כנסיות ובתי מדרשות, ולנער את מצב העם הרוחני. לא חשך אף רגע להניף יד שמאלו לקרא לאדירי עם אלהי אברהם מקצות הארץ, להושיט יד עוזרת לחלצם מתגרת יד העוני. ובימי החגים והמועדים ימים שבהם תגדל ההוצאה שבעתים, בקש על פי דלוג רב את נדיבי עמנו, והכי בהם השרים לבית ששון בערי הודו. והמה לא התעלמו בעת צרה ויעניקו את אחיהם ביד נדיבה.

בכל זאת. עוד לא אמר רבינו ז"ל הון לנפשו העיפה. ובשנת תרכ"ט התרוצץ פתאום רעיון קדוש בקרבו. לקנות את המצודה החרבה אשר בשכונת מערת המכפלה. ולהקים על חורבנותיה בית תפלה אשר יהיה צד עם צד לקברי אבותינו הקדושים זיע"א. הרעיון הקדוש הזה הלהיב את לבבו כל כך. עד אשר נדדה שנה מעיניו, בחשבו מזמות לקנות את החלקה השמנה הזאת. והיה מוכרח לנסוע לדמשק להתנפל לפני שלטון המדינה ולבקש מלפניו להחזיק בדבר המקנה. אפס כי הפעם לא האירה ההצלחה את פניה וכל יגיעו היה מאפס ואפע. אמנם נדיבים רבים באו לעזרתו, והכי בהם השר הגדול המנוח ס' שמעיה אנג'יל נשמתו עדן. ואולי הגוים, עם הארץ, אשר על פי אגדתם נטמן במצודה ההיא יוסף הצדיק זיע"א, עמדו בדרך הרב החסידא קדישא לישראל מרן אבא זיע"א ושימו כל עמלו לאל.

בלב מלא צער ודאגה שב הפעם לעיר הקודש חברון תבנה ותכונן בימינו. ואי הצלחתו בדבר המקנה היה דוקר את בשרו כמחט. עד אשר אמר להמיר מחשבה טהורה זו באחרת טובה, ולבנות בית מקדש מעט תוך חצר היהודים, ולהתפלל בו כמנהג התיקין, על פי שיטת הרב הקדוש האר"י זיע"א, ובמנהגי קהילת קודש בית אל אשר בעיר הקודש ירושלים תו"ב. ועד מהרה מצא לו אזנים קשובות מנדיבי עם אלהי אברהם בערי מצרים והודו. והכי בהם השרים לבית עבדאללה דוד ששון, והשר הצדיק ס' רפאל הלוי הנ"ל מעי"ת בירות יע"א. ולא עבר זמן רב והבית הוקם על כמו רמים. הוא הנקרא בשם בית יעקב יב"ץ. והיה רוב ימיו הש"ץ בו ומנהלו ומנהיגו על פי המנהגים אשר באו בסוף הספר הזה. עד יומו האחרון מעולם לא קדמו אדם בבית הכנסת. ואף בהיותו לפעמים חולה היה הוא מהעשרה הראשונים. כי קרוב מאוד בית הכנסת לביתו. ורק ט"ו ימים לפני עלותו השמימה, לא יכול לשחרר בית אלהים זה כמקדם.

אף כי כל ימיו כתב בספר כל הכנסותיו להפריש מהם מעשר למעשה הצדקה ולמקנת ספרים, בבל זאת כראותו כי לא די הכסף הזה למלאות את חסרון הספרים די הצורך, ואין הקומץ משיביע את הארי. פנה בבקשה אל השר הצדיק המנוח החכם והשופט ס' יחזקאל יאושע נ"ע בערי הודו אשר תמיד החזיק בידו. ובכסף זה האחרון, וכסף בני המלאך אליהו הנזכרים הי"ו, קנה ישיבה אחת שלפי המסורת נגלה בה המלאך המגיד. היא היתה ישיבת הרב הגדול מחבר ספר אורים גדולים ז"ל, וגם הרב הקדוש חיד"א זיע"א למד בה רובי תורתו. לכן חשק בה ויקנה כמות שהיא עם ספריה אף כי היא צרה ועתיקה לימים. ואו אז התחיל לטעום טעם מנוחה בקבצו בישיבה זו אנשים חכמים. ויכלא עתותיו בחברתם בתלמוד וגפ"ת (גמרא פרש"י תוספות) ביום, ובחכמת הקבלה בלילה, ויקרא שם המקום ההוא "מדרש אליהו".

גם על מצות הכנסת אורחים הגדולה מהקבלת פני שכינה. (שכת קכו.) שם עיניו לטובה. ויפתח את שערי ביתו ויטע בו אש"ל (אכילה שתייה לינה.) לכל הולך ושב על מנת שלא לקבל פרס. לכן היו האורחים באין מבדיל תמיד מאנשי ביתו. המה אכלו לשבעה ושתו לרויה, והרב המנוח עטרת ראשי זיע"א שעשע אותם בדברי תורה ומוסר הנכנסים בלב שומעם. אף גם ביום העדר אורחים הלך לבקש את עניי העם לבא ולהסב על שולחנו. באופן כי יותר משלשים שנה לא עבר מהם אף יום אחד כמעט בלי אורחים בביתו. רק כאשר מסה ידו עת תלאות רבות סבבוהו, לא יכול עוד להחזיק הרבה במצוה זאת. ואך לעתים רחוקות קרא עניים להסב על שולחנו, בימים טובים ובימי השבת, ובעת מצא נחת על שולחנו.

אך תושבי עיר בוכארה ומדינותיה, אשר מאז דרכה רגלם על מפתן ביתו מצאו די נחת ועונג, בשמעם מפיו דברי מוסר ויראה לוקחים

הטהורה העשויה לבלי חת לא פנה אל עם הארץ ונכליהם אשר הרווהו חמת תנינים. וישם רק להתם מלאכת הקדש פניו עד אשר ראו עיניו בזכותו ה' להשלים בנין בית מקדש מעט. כאיש לא מאמין למראה עיניו שחפץ ה' בידו הצליח, רץ אל הבמה ביום חג הפסח שנת תרכ"ג, ובעינים מלאות אגלי דמע גיל, נשא כפיו השמימה. ויתן תודה לאל מרום אשר זיכהו להחל ולכלות מלאכת הקדש. וכל העם מקצה, בראותם את עוזו אהבתו הטהורה לעם ישראל ואדמתו, קראו כולם מקצה - "כן תזכה וזכה לראות בבנין בית הבחירה".

בחודש אייר התרכ"ד באה עדת חברון עד משבר, במות עליה רבה ומנהלה עטרת ראשי וצמיד תפארתי הרב הגדול כמוהר"ר משה פיריה זצוק"ל, ידיד ומחותן רבינו זיע"א. ובהוותם כצאן בלי רועה, נזעקו כל העם ויבואו לחלות פני הרב המחבר זיע"א לקבל עליו משרת הרבנות. אכן בהיות רבינו ז"ל שונא את הרבנות מטבעו, ובהיותם הימים ההם ימי פחד ומגור, כי מחלת החולירע פרצה בכל ארץ מצרים ויחרדו העם מקצה, יכול להשתמט מהם באמרו חכו נא עד יעבור זעם והיתה הרוחה.

בחודש אלול ותשרי תרכ"ה פרצה מחלת החולירע בחברון ותשם בעם הארץ שמות. איש איש נס מנוסת חרב מפני חרון אף המשחית, ורק עניים האומללים אסירים בזיקי המחסור והעוני אנה ילכו? ולכן קשה מאד היה למצא די אנשים לגמול את הנופלים מהעדה את החסד האחרון אף כי לנהלם בהיותם על ערש דוים. ופנחס הוא אליהו רבינו ז"ל, רק הוא עמד בין המתים והנגפים. ולילה ויום היו ידיו אמונה לנהל את הנופלים על ערש דוי בסמי מרפא ולחבוש את גויותיהם, ואת המתים להביאם לקבורה. לא חת ולא זע מפני חרב המשחית. ובכח מאמרם ז"ל (פסחים ט.) שלוחי מצוה אינם נזוקים, סבב את בתי בני ישראל לראות את מחסורי העם, להפיח בקרבם רוח אומץ וסבל, ולחזק את מצבם החמרי בתועפות הכסף אשר הוריצו לידו מעלת שרי צבאות ישראל פו"מ ארץ הקודש תבנה ותכונן בימינו אשר בעיר תהלה אמשטרדם יע"א. לילות שמורים היו הלילות ההן רבינו זיע"א. ותהינה רגליו כאילות לדגל מחולה אל חולה בלי הפוגות, וכל מי שלא ראה עמלו ותלאותיו בימים ההם, לא ראה עמל מימיו גם לכסף והוצאות אין די באר, ולא נחשב למאומה נגד אהבת אחד העם.

לא נפלות היא בעינינו איפוא, אם לבות אחים, אחרי ראותם כל זאת, נקשרו בעבותות חזקות עם הרב המנוח זצ"ל. והיה כאשר אפס חמץ כלה שוד, ומחלת החלירע ספה תמה כליל. וזיעק העם כלו כאיש אחד לתת כתר הרבנות על ראשו. אמנם הרבה טרח ויגע להשמט מהמשרה אשר אמר העם לשית על שכמו. לשוא חבל דבריו בהבטיחו אותם לעשות את אשר לא ידו לטובתם, גם בלי הקרא רב ומורה צדק. אכן המה היו כאחד, בידועם בטח כי רק לרב המנוח זיע"א תאות המשרה הזאת. והיה כי חזקו עליו דברי העם, נאלץ סוף סוף להעתר להם ולקבל משרה זו על מנת שלא לקבל פרס, רק לשם יחוד קודשא בריך הוא. ומשנת תרכ"ה והלאה עד סוף ארבע עשרה שנה לימי רבנותו, חתם תמיד בחותם "משרת עיר קודש חברון לשם יחוד קוב"ה". אך אחר י"ד שנה אשר רבו הוצאותיו ויעלו למעלה ראש הוכרח בעל כרחו לקבל שכר ולשנות את מטבע חותמו.

מובן הדבר מאלי, כי עד כה פעל ועשה לטובת העם רק מצד אהבה ורשות בבחינה נפרדה. ההפך הדבר עתה, לחובה קדושה אשר לא יוכל להמיש צוארו ממנה, כי היה להם לאב ולמדריך. ואם עד כה ויתר להעביר רגעים אחדים בארבע אמות של עולמו הקטן, נאלץ עתה לצאת לפני העם, לחיות תמיד בקרבם, ולהקדיש להם את כל עתותיו. או אז הגיעו לחברון הימים הטובים, ימי תור הזהב, השקט והמנוחה. אנשיה התענגו על רוב שלום בגשם ורוח, ולא ידעו מחסור. התמיכה החדשית אשר קבלו תמיד מכיס הכוללות לא חסרה לעולם ותהי דיה לנהלם במים ולתם ברווח ולא בצמצום, וכל העם שקטו. ואחרי שבעם כעס מימים ראשונים, אור יקרות נגה עליהם ויראו מנוחה כי טוב. רק רבינו ז"ל היה עומד ביניהם, ותהינה שתי ידיו אמונות להרים את העדה ממצבה השפל. ואם ביד ימינו הרים נס לקרא לאחינו הנדיבים,

לישראל זיע"א, אם אח מבטן יחמול עלי אחיהו, כאשר חמל עלי תמיד ידידי וידיד ה' השר נ"ע. ולכן מדי הזכירו את שמו נראו אנלי דמע על עיניו מרגש גדול ואהבה עזה. "מרגיש אנכי שהן תמיד כי הרבה יותר מדי סובלים הרחמנים האלה, ממני, איש כי יחפוץ ללכת למצרים ואהי אני הראשון לבקש עליו מלפני השר נ"ע, ומשפחתו הנאורה. אבל אם הם יסבולו הן גם אני חפצתי לזכותם, גדולה צדקה שמקרכת את הגאולה (ב"ב י.). כי אין ירושלים נפדת אלא בצדקה, וכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים" אמרו רז"ל, (שבת קנא.), ידעתי כי אשגה מאד אם אומר כי יבא יום ואוכל להשיב להם כפעלם. אך היושבי בשמים, אדון הכל וכל יכול, ישלם להם כפעלם כפלים וכמעשה ידיהם ישיב להם". ובמלה אחת משפחת השר הנ"ל היתה שיחתו תמיד. והשר לא עזב חסדו ואמתו מעם הרב המנוח עד יומו האחרון. מעולם לא שם לאל בקשתו ויהי הוא קורא והשר עונה.

או אז אמר לתור לו מנוחה כי טוב, להסתופף בחצרות ה' ולבקר בהיכלו, לבלות טפחות ימיו באהלה של תורה, בחברת עשרה תלמידי חכמים אשר היו בישיבה. ומהיום שהוא נראה רבינו זיע"א יושב בזוית ישיבתו, קורא והוגה בתלמוד גפ"ת. ויהי הדבר הזה לשכר גדול בעיניו, בעד כל העמל והתלאה, אשר עמל תמיד בעיה"ק חברון תו"ב. הוא היה אומר "כל מצוותיה של התורה אינן שוות לדבר אחד מהתורה" לכן היה למוד התורה כעניני תאות נפש ורוח וכדבר שלא כל אדם יזכה לו. ומדי ישב ללמוד עד תום הקביעות, אהב תמיד לבלתי בטל התלמוד תורה. וכאשר באו אליו לפעמים גדולי העדה לטכס עצה, או לדרוש רשות לעשות דבר, והוא לומד בתורה, או אז צעק מנהמת לבו ואמר, "התורה היא נשמת עם ישראל, וגדולה תורה שנותנת חיים לעושיה אמרו רז"ל, ועתה האם לא רב לכם כי הנני מפני רוב עתותי לעסקי צבור, כי גם בעת למודי אדרש לבטל תורה?" וישתמט מהם עד תום הקביעות ואז נשא ונתן עמהם.

כה התהלך הרב המנוח עטרת ראשי ז"ל במספר שנים מבלי מצא מכשול בדרכו להפריעהו מתלמודו, וישבע די עונג ממצבו. אף אם תנאי החיים היו מעט במצור ומצוק. אפס כי לא לעולם חוסן ולא לנצח נצח ישועות. וגם לרבינו ז"ל נצפנו בעתירותיו עבי ענן צלמות, להעיב את שמי הצלחתו ולעבור את נפשו במדה נפרזה, כאשר יסופר הלאה.

בשנת תרמ"א, נאלץ פתאום לעזוב רבצו, את מקום תורתו ואת ישיבתו מחמד עינו, לנווד ארצה דמשק. להציל את בנו מעלילה נתעבה אשר העלילו עליו עם הארץ. שמה נראה הרב עטרת ראשי החסידא קדישה לישראל זיע"א עמל ויגע ושבע ממורורים עד אין קץ, ובערב ראש השנה שנת תרמ"ב הרעיעמה אותו הבשורה הרעה ממות עליו בנו חמודו הרב המובהק חסיד וקדוש וחשקן בתורה כמוהר"ר אברהם ברוך מני ז"ל". עין ימינו של עטרת ראשי הרב המחבר זיע"א, ובו קוה מאד כי יהיה לאור גדול, וכוכב מזהיר על שמי היהדות. וכל רואהו חש עתידות לו, כי בן פורת זה, יציץ ויפרח בהיכל תורתנו הקדושה כנטע נעמן, ויהיה לברכה בארץ. אך אהה! כי ידי המות האכזרי אשר לא תדענה רחס, נתקו את נטע נעמן זה מבין זרועות הוריו. ובהיותו עוד באביב עלומי בן כ"ז שנה. מתוך טרדתו בהדפסת ספרו השני קראהו רבו ויאמר לו, רב לך שבת בעמק הבכא ועלה אלי אל השמים ליהנות מזיו השכינה ולשבוע נעימות נצח. תנצב"ה.

אמנם הרב המנוח עטרת ראשי זיע"א קבל עליו את הדין בדומית שקט, ויקרא ויאמר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. עד כי כל תושבי דמשק ראו כן תמהו, בראותם כי הרב המנוח החסידא קדישא לישראל זיע"א יושב על השולחן שונה בתורה כתמול שלשום, מבלי הראות על פניו אותות עצב ויגון כמו לא קרא דבר, כי ירא מאד לחלל קדושת יום טוב. ואולם הצרה הזאת עשתה פצע אנוש בקרבו אשר לוהו עד יום לכתו בדרך כל הארץ.

התקופה הזאת היתה לרבינו זיע"א תקופה הרת עמל ופגעים צרות ותלאות, ועוד טרם יתנחם מעט על בנו חמודו אשר נקטף באביב שנותיו. נפל למשכב בחלי מעים מחלה כבדה וארוכה, עד אשר אמרו הרופאים נואש לנפשו. כשנתים רצופות שכב הצדיק בחלי זה מחלת

לבבות. לא חדלו מסור אל ביתר תמיד כל הימים. ואף גם אחרי עלות השמימה.

לעומת כל אלה. כבר יצא מוניטין שלו בעולם היהדות ושמו הטהור דאה כעל כנפי רוח לכל מקום אשר עם ישראל נחתים שם. כי בעיניהם ראו את גודל חסידותו וקדושתו וטוב לבבו ויספרו לאחיהם בקצות הארץ. וביחוד בארצות מצרים. הודו, סוריה, וערי בוכארה. ובכל מקום אשר הזכירו את שמו הטוב כבדוהו בתור אדם המעלה. ויקומו מביניהם אנשים עושים ומעשים לעזרת הרב זיע"א, והראשון בהם אשר קדם את רבים בתמיכת הרב זיע"א היה השר המרום ירא אלהים מרביס ס' דוד מוצרי הי"ו. זה הנדיב האחרון בבואו להשתטח על קברי הצדיקים בחברון, וירא את איש האלקים זה הוא הרב זיע"א, נקשר לבו בעבותות אהבה. ויהי כשופר על חכו להודיע צדקתו וחסידותו בכל הארץ, ה' ישלם לו כפעלו, יפרח בימיו צדיק ורב שלום עד בלי ירח.

ישיבת מעשה ניסים תכב"ץ

לא על חנם אמרו רז"ל (יומא לה) כל הבא לטהר מסייעים אותו. כי זה הרב עטרת ראשי זיע"א בכונתו הטובה לשם שמים, בכל מחשבה ומעשה הלך מחיל אל חיל. גם ההשגחה העליונה כמו בחרה בו להיות בעל בעמיו בכל רעיון נכבד. ומחשבה טובה.

בשנת תר"ל בשמוע השר הנדיב הצדיק פנחס הקטן נ"ע מנכבדי ועשירי בוכארה, את שמע הרב הנ"ל זיע"א. שחרהו ללכת תחתיו על חשבונו להשתטח על קברות הצדיקים אשר בארבע ארצות הקדש תו"ב. ויהי בדרך בלכתו באניה, והנה איש קרב אליו ויאמר, האתה זה אדוני אליהו, ויענהו ויאמר אני. מרחוק שמעתי את שמך הוסיף האורח לדבר, והנה עתה, בשוותי לנגד עיני את תמונתך על פי השמועה, את נזירותך ופרישותך, ותמונתך עתה ידעתי כי אתה הוא האיש. ומן היום ההוא והלאה נקשר לב הנכבד הזה בלב הרב זיע"א בקשר אמיץ וחזק, באהבה נפלאה, שגם ברבות הימים לא כהתה אור פניה ולא נס ליחה. ואהבה זו הביאה בכנפיה חיים וחסד, לעניי חברון בכלל, ולחכמיה בפרט, כאשר נספר במרוצת הדברים.

האיש הדגול מרבבה זה, הוא השר הצדיק רודף צדקות ורב חסד ס' נסים ביך מוצרי נ"ע. זה האיש ראש למשפחת מוצרי הנכבדה במצרים אשר קורותיה ביחס אל קורות רבינו זיע"א היו רק שלשלת של צדקה ועשות חסד עד להפליא. על ידי השר הדגול מרבבה זה נושעו העניים פעמים רבות מתגרת יד העוני, כי בבוא עליהם מכת בצורת, אחרי התודע הרב עם השר הנ"ל, קם המלאך אליהו ז"ל להושיע אותם. וישם פניו מצרימה, מקום שמה שכן ידידו לדפוק על פתחי הנדיבים ולבקש מלפניהם על עמו. ובעזרת השר הצדיק הנ"ל, ומשנהו כסף הגביר השוע היקר ס' ברבה גרין נ"ע, הצליח הרב ז"ל בשליחותו זאת. וישב אל עדתו שמח וטוב לב, וחצניו מלאות הון רב אשר לכלל את העניים בשנת בצורת ההיא. ולא אך הפעם עמד השר מוצרי נ"ע לימין הרב בעזרת עדת חברון, כי תמיד מדי בקר הרב את מוצרי נ"ע בהצר לו עוני העדה, מלא את ידיו כסף תועפות.

אחרי התודע בזמן לא רב, בקש השר מאת ידידו הרב המנוח ז"ל, ליסד ישיבה לנפש אביו השר ס' ס' יוסף מוצרי נ"ע. מעשרה תלמידי חכמים, ויקצוב להם פרס מדי חדש בחדשו. ותוסד הישיבה מעשה נסים, ויהי הרב הנ"ל ז"ל המנצח על ישיבה זו עד שנת תרנ"ח. עד גברה עליו יד הזקנה ויפקד אותי הכותב למנהל עליה. וכה צווני ויאמר לי "המלמד תורה ברבים זוכה לברכות" אמרו רז"ל, "ותלמוד תורה דרבים גדולה מקיום המצוות" (מגילה ג, ב) שנו במדברות קדשם. לכן הנני מפקידך עתה על ישיבה זו אשר הוא נטע שעשועי ופרי יגיעי בחברון תו"ב. הנני מוסרה אליך, פקח עיניך עליה לאהבת אביך זה ילדך, ולאהבת ארץ אבותיך.

הישיבה הזאת מעשה צדקה זה הועילה הרבה לחזק את יתדות אהבת שני הנאהבים האלה, להזכר תמיד איש מאהובו. משפחת מוצרי הנכבדה והשר הנ"ל נ"ע נגלו תמיד לעיני רבינו ז"ל כמלאך מושיע. בצרתו להם צר, ובשמחתו שמחו גם המה.

רחוק כמעט מהאמין היה אומר תמיד עטרת ראשי החסידא קדישא

כי לא יכול להתנחם על העדר תלמודו. ואף כי תמיד קראו לפניו והוא שמע, לא הפיק רצון, באמרו כי אינו דומה תא חזי לתא שמע. או לי מעלבונה של תורה, "נאנח הרב תמיד בבכי תמרורים" ירא מאד הנני פן יהיה יסורי זה על כי היה אפשר לי לעסוק בתורה ולא עסקתי, כי לכן אמרו רז"ל (ברכות ה.) כל שאפשר היה לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מכווערין ועוכרין אותו" ולכן לילה ויום לא יכול לתת דומי לו, לעשות צדקות ולבקש רחמים על עצמו. כארבע שנים סבל הרב המנוח זצוק"ל מחולי עיניו, עד אשר שמע ה' לקול תפלתו, ישלח דברו בארח נפלא וירפאהו. ויהי היום והנה ערבי אחד לבוש בגדי עם הארץ, בא אל הרב ויאמר לו, שמעתי כי עיניך כהות, לכן בטח בה, כי אנכי ארפאך. אם אך תשקול לי סכום כסף. הרב אשר האמין למשמע אזניו, ענה ואמר לו יהיה כדבריך, אנכי אשקול על ידך את הכסף אשר דרשת, רק עד אשר אראה כי צדקת בדבריך ותאורנה עיני. הערבי נאות לדבריו, ובמעט הכסף אשר קבל למפרע להוצאת הסמים, רפא את הרב ממחלתו, ואחר שלשת ימים שב אל איתנה עיניו אורו כמקדם וכאיש אשר לא קרא לו כל מאום. או אז בקשו את הערבי לשלם לו שכרו והנה איננו, לשוא חפשו אחריו חפש מחופש, כי הוא עוד טרם הספיק לקבל כספו, הלך ועקבותיו לא נודעו איה. ויהי הדבר לנס לכל שומע. דעת לנבון נקל עד כמה גדלה שמחתו באחזו בפעם ראשונה, אחרי זמן כביר, את ידידי נפשו ורוחו, המה ספרי התורה והתלמוד.

בשנת תרנ"ח היתה יד הזמן הויה להרעים את לב זקן ויושב בישיבה רבינו זיע"א. בה הגיעה אליו הבשורה הרעה ממות ידידו ויד ימינו, מטיבו ואיש חסדו השר הצדיק סי' נסים ביך מוצירי נ"ע. וגם עט סופר מהיר תקצר מתאר את הבכי וההספד אשר קשר עליו, הרב המנוח זיע"א. הדמעות החמות אשר התגלגלו כרסיסי טל ממרום עיני הישיש זצוק"ל, וירטבו את זקנו הלבן היורד כרצי כסף. בידועו בטח כי במותו אבדה לעניים מרגלית טובה שאין להחזירה, ולתלמידי חכמים משען חזק אשר לא נקל יבא אחר תחתיו. ולכן איפוא, גם אנחנו בבואנו להציג לנפש רבינו זיע"א מצבה לזכרון עולם. לא למותר יחשב לנו להציג בזה גם מצבה חיה לנפש ידיו ואיש חסדו השר הצדיק סי' נסים ביך מוצירי נ"ע, ועתה אשר גם שניהם חוסים בצל חסין יה ונהנים מזיו השכינה. מקום שמה יבואו הנאהבים והנעמיים בחייהם גם במותם לא יתפרדו. על משכורתם הנני קורא את הקינה אשר קונן הרב על ידידו השר. אחרי פטירתו החזיקו בדרכו השרים בניו הי"ו, וכעבור מספר חדשים הופיע עד חברון בנו הגדול רם המעלה רודף צדקה וחסד השר סי' יוסף מוצירי הי"ו, ויוסף עוד ישיבה לנשמת השר המנוח אביו נ"ע כמספר אחד עשר חכם יהי שמם ברוך. גם שרים ונכבדים נלוו לעזר הישיבה על ידי השתדלות השר המנוח ז"ל, הלא המה השרים והסגנים מבחר עצמים, רודפי צדק מחזיקי כל בדרך. סי' פ'ראטילי קטאווי הי"ו. והגביר השר השוע רודף צדקה וחסד ומרבה להטיב סי' שמעון רולו הי"ו. והגביר החכם היקר והמרומם רודף צדקה וחסד ומרבה להטיב כמוהר"ר סי' אהרן מירזי הי"ו. והגביר החכם היקר והמרומם רודף צדקה וחסד ומרבה להטיב כמוהר"ר סי' שלמה גרין הי"ו. והאשה הבכורה, יהללה בשערים מעשיה סי' מאדאם אגיון תבורך מנשים. ואחריה הוסיפו עוד בני השר הנ"ל נ"ע איזה ישיבות למנוחת המנוח השר רודף צדקה וחסד סי' יעקב מוצירי נ"ע, אשר הלך למנוחות בשנת התר"ס. והן עתה הישיבה הזאת לסך ארבעים וארבעה תלמידי חכמים שקוראים תלמוד תורה וגפ"ת, ספרי מוסר ויראה. וכולם מקבלים תמיכה חדשית מהשרים הנ"ל הי"ו. ובהם כשנים עשר איש מהתלמידי חכמים היותר מעויינים בעיר הקודש ת"ו שלוקחים שתי מנות לכל אחד. לעשות תורתם אומנותם, וללמוד ערב ובקר.

הישיבות הללו, לא רק כי הן פאר תפארה לחברון ועדתה, כי הן מתנוססות באבני חן שכיית כל חמדה בארץ אבותינו זיע"א, וכולן אומרות כבוד לעם ישראל סבא. ובהן נחזה חוט של תלמוד תורה מתוח על חברון כל היום וקצת הלילה. לא רק כל אלה, כי אם גם לפרנסת התלמידי חכמים שבהן, הן אבן הראשה. ועל ידי תמיכת הנדיבים השרים האלה,

צדיקים (ע' ערובין מא.). וההוצאות הרבות אשר הוציא במשך ימי שכבו על ערש דוי, היו בעוכרי נפשו להצר את תנאי חייו. מחלתו היתה כשאל לחד במשאון. את כל הכסף אשר בא לו מידידיו ואהוביו וגם כסף רב אשר לקח במלוה, ותשלח רוזן במצבו החמרי, ויסבול צרות רבות ואיומות בדומית שקט. מקצה מזה היה מצדיק עליו את הדין באומרו "לא חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא". (ע' ברכות ה.), ולא היה מהרהר חלילה במעשה הרוממות. ומקצה מזה נתן דומי לנפשו לבלתי הכביד על ידידיו רב יתר מאשר המה נושאים משאו ומשא עמו. ורק קורות ביתו הנידון ראש לו על כל תלאותיו, בהשתתף נפשו לפני יוצרה ובוראה לבקש רחמים. ויען כי לא לעונג יהיו הדברים האלה בתקופה הרעה הזאת באזני הקוראים הנכבדים. לכן נשליך המסוה על פני חזיון תוגה זה. ונעבור אל אשר קרהו אחרי כן.

בגודל בטחונו באלהי אמן, וכפי המאמר "אם אינך מצליח תקוה לישועה" אשר היה שגור בפיו, צפה רבינו זיע"א כי יבא יום ותשכחנה הצרות, ישמח כאשר נענה, ותקוותו זאת לא אחרה מבוא. שמש ההצלחה אשר עד כה הסתתרה מעיני הרב הצדיק מענני עננים אשר התגודדו עליו, שבה להאיר כתמול שלשום ולשלוח את קויה הבהירים אל תוך לב הצדיק הפצוע והמדוכא. ובעזרת אחינו הנדיבים ידידיו ואהוביו החדשים גם הישנים, שב אל איתנו הראשון כמאז וכקדם. מהיום הזה והלאה הצטיינו באהבת הרב המנוח זיע"א, אחינו הנדיבים בערי בוכארה ומדינותיה אשר לא אמרו הון לנפשם, מצאת לעזרת איש אלהים זה, ותהינה עיניהם תמיד פקוחות עליו לטובה. ישלם ה' להם כפעלם וכמעשה ידיהם ישיב להם. והכי נכבד עושה ומעשה ידי הרב זצוק"ל הגביר היקר והמרומם רודף צדקה וחסד, ירא אלהים מרבים כמוהר"ר ברוך ג'האן נ"ע. אשר אהב את הרב הצדיק כבבת עינו, ויבא מדי שנה שנה לחזות בנועם פני קדשו, ולקבל ברכתו פעם ושתיים ושלש. ויהי הוא מודיע את צערו בשערי בת רבים, ויהיו מגישים להרב עטרת ראשי זיע"א את ידם הטובה והנדיבה בקומץ משיבוע, אשריו ואשרי חלקו שזכה וזיכה את אחרים. גם מעלת השר מוצירי הנ"ל, והשר המנוח ח"ר יחזקאל יאושע נ"ע, ותבדל לחיים טובים וארוכים הגברת המעטירה שרתי בנשים צבית תפארה הנדיבה מרת מזל טוב אליה יוסף עזרה מנשים באהל תבורך, קצבו לו תמיכה שנתית או אז נהפכו לו ימי אבלו לששון, ויגיעו אליו ימי תורה זהוב. ותחל אהבת הפרישות והנזירות לפעמו, והוא שמח וטוב לבב, ויוכל להעביר רובי עתותיו בתורת ה'. ולצמצם את כל רעיונותיו בתוך ארבע אמות של הלכה, עד כי כמעט לא עברה עליו שעה אחת בלא תלמוד תורה. באמרו "כל הנשמה תהלל יה" על כל נשימה ונשימה צריך להלל יה וללמוד בתורתו".

וכה היה מנהגו תמיד, בבקר בבקר חרד להיות ראשון לעשרה הראשונים. רץ ובא ברגש אל בית תפלתו "בית יעקב" יב"ץ ואחר התפללו על פי משפט הרב האר"ז ז"ל כמנהג הותיקין, קרא חק לישראל, ואיזה קביעות בספרי מוסר אשר אהב בטלית ותפילין. ואחר כך פשט אותם ובא אל הבית לאכול ארוחת הבקר, ואז היו באים חכמי ויחידי הישיבה. וישב ישיבת קבע עד הצהרים על התורה ועל העבודה. ותחת כי בימים הראשונים בלה עתותיו אלה בעניני הצבור, נפרש עתה אתי עשותו הרבה, והביאו כל דבר העדה אל מקומו בשלום, ויצמצם כל מחשבותיו בתלמוד תורה, אתרי אכלו ארוחת הצהרים שכב לנוח כשיתין נשמי. ואחר כך קם ושב אל למודו עד הערב, התפלל מנחה, ולפני ערבית קרא באזני העם פרק במוסר. התפלל ערבית וישב אל ביתו. שתי לילות בשבוע, ליל יום א' וליל יום הששי הקדישים להיות ער בהם כל הלילה, להגות בחכמת הקבלה. בהתבודדות גדולה ובהסתר גדול לבלתי יודע לאיש. ובשאר הלילות מעולם לא עברה עליו נקודת חצות, קרא חצות ויהי ער עד אור הבקר להגות בחבוריו ולכתוב חדושי תורתו.

בסדר יום זה, מצא די עונג להשיבוע בצחצחות נפשו לילה ויום. אפס כי עוד נצפן לו בחיק עתידו עב ענן כבד מאד. אשר היה לאל ידו לשום חייו עליו למשא. כי בשנת תרנ"א כהו עיניו מראות מרוב עמלו ועבודתו בלילות בקריאה וכתובה. ותהי אונחתו כל כך גדולה, כל כך נוראה, עד

הרבנות, ויהי לו תמיד לעינים ולמפתח למצא את מקור כל הדינים. וספרי דרושים רבים על דרך הפשט, ובאורים על התורה על דרך המוסר והיראה. ועוד חבורים רבים בחכמת הקבלה אשר להם הקדיש רוב ימיו ולילותיו ומבחר עתותיו, באמרו כי זאת הוא עבודת מלאכת שמים צרופה. יהי רצון זכות עטרת ראשי החסידא קדישא לישראל זיע"א יעמוד לבניו אחריו ויכולנו להוציאם לאור, ונר תורתו יהל אור יקרות עד בלי ירח.

אחר כל אלה הדברים, הן לשפת יתר תחשב לי להעריך את ערך נפש רבינו זצוק"ל, החסודה והטהורה. כי זולת כל הדברים המדות הטובות אשר הזכרנו למעלה ואשר הצטיין בהם רבינו ז"ל. עוד האמינו בו כל העם ישראל בכל ארצות פזוריהם, כי תפלתו היתה כחרב חדה. לכן היה מעוז לכל קשי יום ונכאה לבב, בהפנותם אליו יום יום לבקש עליהם רחמים, ותפלותיו ובקשותיו כמעט לא שבו ריקם. מכל קצוי הארץ נהרו אליו בעצה או במכתב בקרא אותם דבר רע. והצדיק הנ"ל היה כעומד על המשמרת לתפלה ולבקשה, עד כי רבים האמינו כי רוח הקודש רחפה על שפתיו. התמונות אשר החגנו בדברי ימיו אלה, היו התמונות הנטועים בטבע בקרב איש קדוש זה לא כחל ולא פרכוס, ובמדותיו אלה החזיק תמיד כל הימים, מיום היותו לאיש ועד יומו האחרון, יום בו נפקד עליו פקודת כל אדם.

ביום הכפורים שנת תרנ"ט אחרי צאתו מבית התפילה, קראנו כמנהגו הטהור, ויברכנו ויאמר 'תזכו אתם לשנים רבות לכתובה וחתומה טובה, ואנכי מסופקני מאד אם אזכה עוד הפעם לברך אתכם בברכה חמה זאת ביום קדוש זה, ומי יודע אם עוד אלוה אתכם ימים רבים בעמק הבכה זה. אכן בני וחיי רוחי ביום זה לפני אלהינו קדוש, אתפלל עליכם כי תמיד תתענגו על רוב שלום, להחיות חיי נצח ותהיה יראתו תמיד על פניכם לשמור את התורה הקדושה, את מרגלית זאת אשר רק לה נוצרתם'.

אך אנחנו כי חרדנו מאד לדבריו ביום קדוש כזה, והיינו כמשוגעים ממשמע אזנינו. קראנו ונאמר אל נא אבינו תעצב רוחך ורוחנו ביום טהור זה. קוה אל ה' כי הוא יחליף לך כח, ועוד תראנה עיניך בבנין בית הבחירה, בגאל ה' את עמך את ישראל, ויאמר לו יהי כדברכם.

מן היום והלאה לא גלה לנו דבר וחצי דבר מהעצב אשר נטע אהלו בקרבו בקרוב ימיו האחרונים, לבלתי הדאיב את לבנו. ויהי דבריו עם אחרים, כאשר ספרו לנו לאמר בצאת חג יום הכפורים. קרא אליו את ראש.. החברה בבית התפלה. ויצוהו איך לרצו, ובמה ואיך לקברו, ועל כל הדברים אשר חפץ כי יעשה לו אחרי עלותו השמימה.

אמנם אנחנו לא ידענו דבר, ואולם מיום צאת חג יום הכפורים נראה שנוי גדול בתלמודו ובסדר יומו. ותחת כי בכל ימי השנים הקודמות. למד תמיד בחברה אחת עם חכמי הישיבה בבית יוסף ובגפ"ת. הפך עתה את סדרו זה. ויתבודד בקצה הישיבה וילמוד בלי הפוגות בספר שבט מוסר וראשית חכמה, ורק מעט מזער קרא בחברת החכמים. בחג הפסח קרא לילה ויום בספר הנביאים הזוהר והמשנה ובא עד תומם. תחת כי בימים ראשונים נהג תמיד להחל את שלשת הספרים האלה בחג הסוכות ולגמרם בערב יום הכפורים. ויהי כי שאלנו את פיו על שינוי זה, ענה ואמר כי ירא פן אחר חג הפסח טירידוהו עסקי הצבור ולא יוכל להשלימם במועד. בליל ל"ג בעומר תקפתהו פתאום קדחת נוראה אשר השליכתהו על ערש דוי ימים מספר, ואחרי כן נרפא. בערב חג השבועות התגלח לכבוד החג, ואך גמר להתגלח תקפתהו עוד פעם קדחת חזקה, אשר שברה את כל גותיו. ורק בקבצו את כל כוחותיו יכול לבא אל בית התפילה ולהתפלל עם הצבור. ובצאתו מבית התפילה לא יכול להבליג וישכב על המטה, ואותנו ציוה לבלתי הפיל דבר ממנהגו הקדוש לקבץ אל בית רוב הצבור ולקראת את קריאת ליל חג השבועות בכנופיא.

ויהי כחצות לילה, קם פתאום ממשכבו וירם את קולו בבכי תמרורים. ויאמר "אהה ואויה לי הן מיום היותי ועד עתה לא חדלתי אף לילה מלילות הקודש להגות בתורת ה' צבאות. ועתה רק עתה, רק בשנה זאת אשר בה תפקד עלי פקודת כל בשר, רק בשנה זאת לא מלאתי את חובתי,

לומדים את תורתם בהשקט ובטחה. ונעים מאד לשמוע בהתוכחם יחד בתורת ה' תמימה, ובברכם פה אחת את מעלת הנדיבים השרים הנ"ל הי"ו. ובכן גם אנו נלוה את ברכותינו על כל הטובות אשר תעשינה ידי הנדיבים הנ"ל, בהחזיקם בשיבות הללו אשר הן לעזר לא מעט לתלמידי חכמים עניים שבחברון ת"כ, יחד עם ברכות התמימים האלה, יהי נועם ה' אלהינו עמם ומעשה ידיהם יכונן סלה, יאריכו ימיהם בטוב ויחיו כגן רטוב, ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו וכגן רוה יפריחו. וזכות עטרת ראשי וצ"ת הרב החסידא קדישא לישראל זיע"א. וזכות השר הצדיק נ"ע יהי עליהם סתרה. למגן ולצנה תמיד כל הימים.

רבינו זיע"א בתור מחבר

"כל המחדש חידוש בתורה ואינו מעלהו בספר סופו לתת דין וחשבון" (ספר חסידים סימן תקל), היה הרב החסידא קדישא לישראל רבינו זיע"א אומר תמיד. ולכן נראה את הרב המנוח עובד עבודת עבד לכתוב בספר חידושי תורתו בכל מקצועות התורה, בשו"ת פוסקים, דרשות, מוסר וחכמת הקבלה. חברו הראשון הוא ספר "שיח יצחק" אשר חברו עוד בהיותו בן ז"ך שנה, בו החלה העבודה הראשית של רבינו זיע"א בעולם החבורים. ובהעפנו תעופת עין אחת על רובי חבריו אשר השאיר אחריו לברכה, נווכח לדעת היטב את שיטתו בתלמוד תורה, והדרך אשר סלל לו בארח החכמה. הוא לא אהב את הפלפול העמוק, את התלמוד החד. ונהפוך הדבר, כי אהב תמיד ללמוד למוד פשוט, ולהרחיק את הפלפולים התלויים בשערה. ורק כאשר ידע הפשט על פי סברה ישרה לא סיכל הרבה את לימודו לבקש לו באור על פי הפלפול הגדול. הוא הצטיין בבקיאותו בספרים, בידועו סברות החכמים השונות בספריהם, כי אמר תמיד טוב מאד כי תהיה המשנה ערוכה בפניו את הדין הערוך, ולהיות תשובתנו שומה בפניו בהשאלנו על דבר דת או דין, מאשר לבלות עתותינו בפלפולים ובעיות. הוא השתמש הרבה מלפסוק דינים או להשיב על שואל שאלה בדין, באומרו "הדיינים הרי הם כאלו חרב חדה מונחת להם בין ירכותיהם וגהינם פתוח להם מתחתם" (בבמות קט, ב), וירא מאד על נפשו פן יצא דבר לא מתוקן מתחת ידו. ואך לפעמים רחוקות כאשר לא יכול להשיב פני שואלו ריקם, חוה את דעתו ויורה את ההלכה.

כי הוא התכון תמיד בתלמודו ובחבוריו, רק לצאת ידי חובת תלמוד תורה, ולא לעשות לו שם כשם אחד הגדולים בספריהם. הננו רואים מהקו אשר שם לו למשקולת לנגד עיניו בחבוריו הרבה חבורים במוסר ודעת, ללמד לאדם ארחות יושר ולטעת בקרבו אהבת התורה והיראה, גם לא לנחול כבוד ולמלאות ביתו בכסף וזהב. והוא היה אומר "יפה תורה עם דרך ארץ וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון" לכן התאמץ תמיד לנהל את בניו וילדיו במעשה ומסחר אחרי למדס תורה וחכמה. כי ירא מאד פן יהיו נאלצים להשתמש בתגא של תורה. אפס כי הזמן צרה עינו וישלח רוזן בכל מסחרם.

הוא החמיר תמיד על נפשו בכל החומרות, אך לאנשים מהמון העם אשר שאלו את פיו התאמץ תמיד למצא להם את הדרך היותר קלה. הוא דרש חובה תמיד רק לעצמו, ולאחרים דרש תמיד זכות. הוא אהב תמיד להיות פטרו ומוכיח רק לעצמו, ובנוגע לאחרים - אם אך ידע כי דבריו יעשו פרי, לא חשך מעמל נפשו להוכיחם ולהורות להם את הדרך הטובה. ואם ידע כי דבריו ישו בו ריקם לא נסה לדבר, בהנחמו במאמרם ז"ל (בבמות סו:) "כשם שמצוה לומר דבר שנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שלא נשמע", ו"הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים (ביצה ל). מעולם לא חפץ להדפיס ספר מספריו בחייו כי ירא מאד פן תגבה נפשו. בראותו את מעשה ידי מתפשט בין העם. ויהי כי בקשוהו רבים וכן שלמים להדפיס ספר, ענה ואמר. 'כל עוד חי אני לא אדפיס אף ספר מספרי, וכאשר אאסף אל עמי את הטוב בעיני בני הי"ו יעשה".

מחבוריו הכי נכבד בהם. ספר מעשה אליהו שאלות ותשובות אשר נשאל מהארץ וח"ל, בו באו דינים רבים שפסקם לא מצא מפורש בספר. וספר זכרונות אליהו סובב הולך על דיני כל הארבע טורים, מקובצים מספרי האחרונים על סדר א"ב, כסדר ספר זכור לאברהם וגדול ממנו הרבה. הספר הזה חבר אותו בראשית ימי שבתו על כס

למקום בו שפכנו מרי שיחנו. עד כה כהן פאר על ראש משפחתנו, עד כה התנוסס עטרה זו מעל לראשנו כנזר תפארה, ככוכב מזוהר ומראה זיוו בכל העולם. עד כה שבענו בתמונתו הנאדרה בקודש בתבנית נפשו האצולה ממקור כל הטוב, ועתה אויה! צל חיים זה נגדע לנצח, זכרו עתה לנו רק לחידות, עוד לא נוסף לראותו על פני עכור זה. עוד מדברו הנאוה לא יצלצל באזנינו צלצול נעים, לא עוד נזכה לתנופת ידו בברכו אותנו שבע כל היום.

ואולם אל אלהים ה', צדיק אתה וצדיק משפטך אין לנו לאמר אלא יואל אלוה ותי נשמתו הזכה והברה צרורה בצרור החיים. וצדקותיו מפעליו חסדיו וכל עבודתו, לפניו יתהלכו. ומלאכי שלום יובילוה לחסות בצל חסין יה. יאר אור פניו אליו ככל אשר הכהה את עיניו תמיד בלמוד תורתו. ויחנהו ככל אשר חונן וחמל על עמו ועל עדתו. וזכותו, זכות חסידותו, ענותנותו, פרישותו וזכות תורתו יגן עלינו ועל כל ישראל אחינו תמיד כל הימים.

דבר עלותו השמימה אך נשמע בקצות העיר, והמון כל העדה נקבצו באו אל ביתו לגמול עם רבם ומדריכם את החסד האחרון. ובקול תנים עוררו כולם מספד מר, בקוננם את קינת ציון, על נהרות בבל ואנשי אמונה אבדו. ובקול ענות שבר הובל לקברות עולם אל חצר מות, ויקברוה שמה ברב פאר וכבוד.

לא רק אחינו בני ישראל התאבלו על מות הרב החסידא קדישא לישראל מרן רבינו זיע"א. כי גם כל המון עם הארץ, שרי הרשות גדולם ועד קטנם אשר שמעו ויכירו את תכונת הנלב"ע, השתתפו באבל כבד זה אשר נהיה לחברון בפרט ולכל ישראל בכלל.

ובכן אלה המה קצת דברי ימי עטרת ראשינו מרן זיע"א. אלה המה קצת דברי ימי צדיק תמים. מי שחייו היו רק דמות היראה והתום הצדקה והחסד העונה והחכמה. אלה המה קצות דברי ימי אחד המיוחד, מי שימיו ועותותיו היו רק שלשלת רבת הטבעות של מעשים וחסדים טובים, של כונות טובות ורצויות, ושל עבודה לשם שמים. אלה המה קצות תולדות חיי איש אשר הקים לו בחייו מצבה חיה בשמי החסד והחמלה, והיה לעמוד אש להאיר לעמו את הדרך הטובה. איש אשר הפליא לעשות ויקדש את גופו ואת כוחותיו לישראל מיום מותו ועד יום מותו אשר העלה על מזבח אהבת התורה ואהבת עמו וצאן מרעיתו. ואנחנו גם אנחנו, בהביטנו לאחור על פני כל זכר תולדות ימיו המלא נפלאות מתמים דעים זה. נפלא מאד על איש כמוהו אשר חונן מידי אביר הטבע, בכוחות מספיקים לפעול ולעשות כפלים. להורות עם לנהלם בלחם ומזון, ולהיות גם מהעושים. והמעשים ועוד יותר נפלא, בראותנו כי בכל מעשה תגלה לעינינו כח נעלם אשר נטה ידו למשוך את הרב המנוח ז"ל, כי רק הוא, רק איש כמוהו יוכל לעשותו ולא אחר. אין זה כי אביר הטבע אור שוכני סנה קדשהו מרחם משחר להיות מופת לרבים בכל מחשבה ומעשה. (כל אלו דברי בנו ותלמידו של רבינו זצ"ל, המשרת בקדש פה עיה"ק חברון ת"ב, ראש אב ב"ד ד"ק ספרדים רבי סלימאן מנחם מאני).

(שיח יצחק פתיחה)

צדיק הוא ה' וצדיק משפטו". וילמד כשעה אחת והוא מוטל על מטתו, ובשוב עליו הקדחת, נפלה עליו תרדמה עד אור הבקר וירוח לו מעט. בכ"ג סיון באה עליו הקדחת עוד הפעם, ואז קרא לי ויאמר. "אנכי נולדתי בתמוז וכריתי לי קבר בתמוז", ומן היום ההוא והלאה לא פסק פיהו מהגות בספר תהלים, בצוותו אותי לקרא לפניו מעל הספר, והוא שנן אחרי אות באות תיבה בתיבה. בעתות תפלה אכף עלינו להושיבו אל יד חלון ביתו הנשקף על בית התפלה, לשמוע קדיש ולענות אמן, ולהתפלל עם הצבור בוקר וערב. בערב שבת קודש שלפני מותו, התאמץ בכל כוחותיו לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום עטוף בטלית ותפילין. בליל א' השתדל לעשות סעודה רביעית על מעט יין ומזון כמנהגו תמיד כל הימים, כי מעולם לא פסק סעודה רביעית. באומרו "כל הרגיל בסעודה רביעית ביום השבת נצול מחבובת הקבר" (זוהר פנחס רכב). ואחר סעודתו ציוה עלינו במפגיע לאסוף את הקהל להתפלל בעדו למסור את פקדונו על נקלה. פקודתו הושלמה, ומאותו רגע לא יכול עוד לדבר. רק דבורים מקוטעים או ברמיזה.

כל השבוע היתה ימי זעקות ותפילות לכל הקהל. וביום השלישי רמז להאסף כלנו על ראש המטה וינף את שתי ידיו, ויהי כחצי שעה רוחש בשפתיו בקול בוכים. ידיו החלושות פרושות מול השמים, ודמעותיו יורדות כנהר על לחייו הרזות והמשופות. זאת היתה ברכתו האחרונה אותנו, ובתום ברכתו רמז בשתי אצבעותיו, ולא יכולנו להבין כי חפצו להגיד כי בעוד יומים תעל נשמתו אל מקום זה ממנו באה. בכל הימים אשר שכב על המטה אף בימיו האחרונים דקדק מאד כי יתנו תפילין על ראשו ועל זרועו, אף כי לא היה יכול להניד את עצמו אנה ואנה. וביום החמישי שמונה לחדש תמוז בשעה שביעית, אראלים ומצוקים אחזו בארון הקדש, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש. ביום ההוא הוסר הנזר והורמה העטרה, היום ההוא יום חשך ואפלה וצרה מנודה. אהה! כי עלה המות בחלוננו, ובידים אכזריות לא תדענה רחם טרף את עז מבטחנו. ואת מבטנו הוביש אוי ואבוי! שוד ושבר כתומם באו עלינו ביום עברה. לפרפרנו ולפצפצנו פרץ על פרץ. עניי העדה צעקו במרה הוי אדון והוי הודו! אבינו רוענו! איכה הלכת למנוחות ותעזוב אותנו לאנחות, מי זה ינהלנו עוד, מי יצר בצרתנו להטריף טרף לעוללנו, ולהשיב תנחומות אל, לבנו הנדכא והפצוע.

ארץ שנער הרה וילדה, ארץ צבי גדלה שעשועיה. אוי נא לה אמרה חברון כי אבד כלי חמדתה. ותמרר בבכי אויה עץ תקותי. איך נגרשת! מי עוד יחזיק אשיות למודי! מי ירעה עוד את צאן מרעיתי, ומי זה ישים לילות כימים להגות בתורה. ומי יהיה עוד מופת לרבים באהבתו את הצדקות. ובעבודתו עבודה לשם שמים? מי זה יקום לנו לעורר הלבבות לאהבה אותו ואת ארצות קדושתנו, לחונן את אבנינו ולשקת את עפרינו? לשחר מקום כסאות אלהים מבט כל עם ישראל, ולהקדיש על מזבחה דמו וחלב? ואנחנו בני משפחתו מה! אהה עד כה סכך באברתו הקדושה עלינו, עד כה היה עלינו למחסה ולמסתור מזרם רעה. עד כה השיחנו זכרו הטהור והנעים, עד כה היה גוית קדוש זה

המשך מעמ' 5

שמעצם בריתו נוצר על מנת להתחדש בו.

שורש הפורענות ואי הצלחה ספון באי-התחדשות, זרע הכשלון חבוי בחיי השיגרה, והנביא (ישעיהו כט, יג) צווח "וְתָהִי יְרֵאתָם אֶתִּי מִצְּוֹת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה".

הרי ודאי שכל בן תורה שדואג לעתידו הרוחני חייב ללבוש גבורה ולחגור עוז להשתנות ולהתחדש ולו בדבר אחד בלבד, כי כאן מקור ההצלחה או ח"ו ההיפך.

והנה החסיד יעב"ץ על המשנה במסכת אבות (פרק א' משנה ד) 'יוסי בן יעוזר איש צרידה אומר יהי ביתך בית ועד ועד לחכמים והוי מתאבק בעפר רגליהם וז"ל, הזהיר יהי ביתך בית ועד, לא יספיק לך כשתשמע דבריהם פעם אחת בחוץ פעם ברחובות וכו', אלא סבב את פני הדברים שתשמעם תמיד בביתך, ולפי שזמו הצואה הנכבדת אפשר שימשך נזק מצד אחד לכל תושג הכונה, וזה כי טבע האנשים לקוץ בדברים בהתמדתם ויבא

לבזו המלמד והתורה עצמה, אז"ל למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ לקיתון של זהב, דָּבַר עמו דומה לקיתון של כסף, נהנה כמנו דומה לכלי חרס הנשבר שאין לו תקנה וכו', ולכן צוה זה התנא והוי מתאבק בעפר רגליהם ובוה תיקן ענין המלמד, עכ"ל, דהיינו שכן הוא רגילות הדברים שההתפעלות הראשונית - ותהא גדולה ככל שתהיה - הולכת ונחסרת, ועל כן צריך לעשות כל טצדקי להתחדש ללא הרף, וזהו שאנו אומרים בתפילה "אור חדש על ציון תאיר", דהיינו אור שתמיד יראה מחודש בעינינו ולא תשכך התפעלותינו ממנו.

והנה הדבר ידוע שאין עמידה על מקום אחד אלא או ירידה או עליה, ואם ישנה אפשרות לעלות ולהתחדש ואין מנצלים אותה כראוי זה גופא ירידה גדולה, ועל כן עלינו להתחזק ולהתחדש בחודש זה וכמש"כ בתהלים (קג,ה) "תתחדש פְּנֵשֶׁר נְעוּרָיִכִי", ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן ואמן.

(שיחות מוסר - רבי נתן וואכטפויגל זצ"ל)